

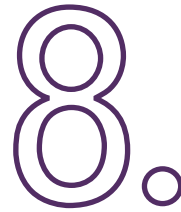
Irodalom

munkafüzet

Irodalom

Munkafüzet

Engedélyszám: TKV/50-10/2018. (2018. 02. 08. – 2023. 08. 31.)

A kiadvány megfelel az 51/2012. (XII. 21.) EMMI-rendelet 2. sz. melléklet:

Kerettanterv az általános iskola 5–8. évfolyama számára

2.2.01.1. „A” változat és az 5. sz. melléklet:

Kerettanterv a gimnáziumok 5–12. évfolyama számára 5.2.01. előírásainak.

A tankönyvvé nyilvánítási eljárásban közreműködő szakértők: dr. Kakuszi B. Péter, Nagy Károly

Tananyagfejlesztők: Csontos Attila, Legeza Márton

Vezetőszerkesztő: dr. Baranyai Katalin

Alkotószerkesztő: Varga Anna

Tudományos szakmai szakértő: dr. Dobszay Ambrus

Pedagógiai szakértő: Tóth Katalin

A borító Vaszary János *Duna-parti korzó* (1934 körül) című festményének felhasználásával készült.

Fedélterv, látvány- és tipográfiai terv: Slezák Ilona

Illusztrációk: Tényi Katalin, Balogh Katalin

Fotók: PIM, Fortepan, thinkstockphotos.com, Slezák Ilona, OFI archívuma, MTI Fotó: Balázs Attila, Nagy Lajos, Kocsis András Sándor

Külön köszönet Hartai Lászlónak, a *Mozgóképkultúra és médiaismeret* című fejezet szerzőjének.

A tankönyv szerkesztői köszönetet mondanak a korábban készült tankönyvek szerzőinek. Az általuk megteremtett módszertani kultúra ösztönzést és példát adott e tankönyv készítőinek is. Ugyancsak köszönetet mondunk azoknak az íróknak, költőknek, képzőművészeknek, akiknek alkotásai tankönyveinket gazdagítják. Köszönjük azoknak a tanároknak és diákoknak a munkáját, akik hasznos észrevételeikkel és javaslataikkal hozzájárultak e tankönyv végső változatának kialakításához.

© Eszterházy Károly Egyetem, 2017

ISBN 978-963-436-098-8

Eszterházy Károly Egyetem • 3300 Eger, Eszterházy tér 1.

Tel.: (+36-1) 460-1873 • Fax: (+36-1) 460-1822 • Vevőszolgálat: vevoszolgalat@ofi.hu

Kiadásért felel: dr. Liptai Kálmán rektor

Raktári szám: FI-501020802/1

Műszakiiroda-vezető: Horváth Zoltán Ákos

Műszaki szerkesztő: Szalay Ildikó, Orlai Márton

Grafikai szerkesztő: Slezák Ilona

Nyomdai előkészítés: Diószegi Tamás

Terjedelem: 12,36 (A/5) ív, tömeg: 280 gramm

1. kiadás, 2018

Az újgenerációs tankönyv az Új Széchenyi Terv Társadalmi Megújulás Operatív Program

3.1.2-B/13-2013-0001 számú, „A Nemzeti alaptantervhez illeszkedő tankönyv,

taneszköz és Nemzeti Köznevelési Portál fejlesztése” című projektje keretében készült.

A projekt az Európai Unió támogatásával, az Európai Szociális Alap társfinanszírozásával valósult meg.

Nyomta és kötötte

Felelős vezető:

A nyomdai megrendelés törzsszáma:

MAGYARORSZÁG
KORMÁNYA

SZÉCHENYI 2020

Európai Unió
Európai Szociális
Alap

BEFEKTETÉS A JÖVŐBE

Munkafüzetünk a nyolcadikos tananyagot dolgozza fel. Egyik célja, hogy segítséget nyújtson a költemények, a regényrészletek és az elbeszélések megértéséhez. A másik cél, hogy az irodalomórán tanult fogalmak (mint például alapszituáció, konfliktus, dialógus) a hétköznapi életben is alkalmazhatók legyenek.

A változatos feladatok lehetőséget teremtenek a megszerzett tudás felmérésére, valamint a szövegalkotás és a szövegértelmezés fejlesztésére. A többször előforduló, hasonló feladattípusok az ismétlés és a gyakorlás lehetőségét biztosítják. A feladatok egy része csoportmunkában is elvégezhető, míg más részük megoldásához hosszabb otthoni felkészülés, könyvtári vagy internetes kutatómunka szükséges. Nyolcadik osztályban is arra szeretnénk bátorítani a diákokat, hogy fejtsék ki minél gyakrabban a véleményüket.

A munkafüzet hét fejezetében a tankönyvben olvasható versekhez, novellákhoz, az *Ábel a rengetegben* című regényhez, a *Romeo és Júlia* című tragédiához és más regényrészletekhez kapcsolódó feladatok találhatóak. A fejezeteket záró összefoglalások segítenek abban, hogy a különböző témák a nagyobb összefüggések nézőpontjából is szemlélhetők legyenek. Emellett ezek a feladatsorok jó „bemelegítést” jelenthetnek a témazáró dolgozatok megírása előtt.

Legfontosabb szándékunk az, hogy elmélyítsük a tanulók olvasmányélményeit, új megvilágításba tudjuk helyezni az általuk olvasott szövegeket. Éppen ezért javasoljuk, hogy a diákok minél többet oldjanak meg a munkafüzet feladatai közül, és olvassák érdeklődéssel a tankönyvben található műveket, valamint az ajánlott olvasmányokat.

Év eleji ismétlés

1. Dolgozzatok párokban! Gyűjtsétek össze, milyen lírai és elbeszélő műfajokkal ismerkedtetek meg hetedik osztályban!

a) Mi jellemző az alábbi lírai műfajokra? Keressétek meg az összetartozó párokat!

óda	hétköznapi helyzeteket, alakokat vagy eseményeket jelenít meg
epigramma	zaklatottság, érzelmek és gondolatok szenvedélyes hullámváza jellemzi
életkép	fennkölt témáról szóló, ünnepélyes hangvételű
elégia	rövid, tömör, csattanóval végződő
rapszódia	jellegzetes témája a boldogság elvesztése vagy elérhetetlensége

b) Írjatok egy-egy példát az alábbi műfajokhoz!

óda: _____

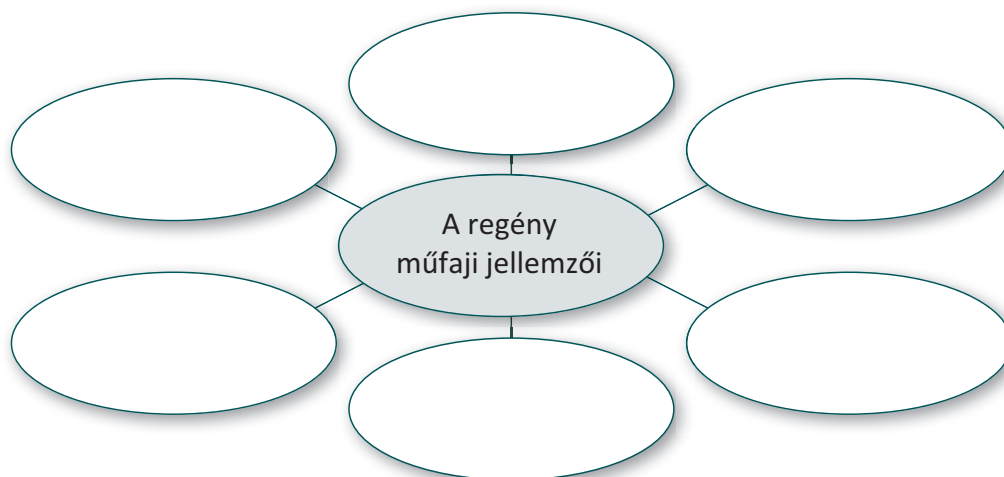
epigramma: _____

életkép: _____

elégia: _____

rapszódia: _____

c) Gyűjtsétek össze és írjátok be az ábrába a regény legfontosabb műfaji jellemzőit!

d) Alkossatok rövid szócikkeket az alábbi fogalmakhoz!

mindentudó elbeszélő: _____

epika: _____

nézőpont: _____

epizód: _____

e) Ismerjétek fel, mely, hetedik osztályban olvasott regényekről szólnak az alábbi összefoglalók! Írjátok alá a szerző nevét és a mű címét!

A regény cselekménye a Felvidéken játszódik. A központi motívuma egy különleges tárgy utáni nyomozás, amelyhez szorosan kapcsolódik két fiatal egymásra találásának története is. A mű egyszerre izgalmas detektívhistória és könnyed, romantikus szerelmi történet.

A 17. században játszódó történelmi regény Párizs izgalmas világába kalauzolja olvasóit. A főhős egy elszegényedett nemesifjú, aki a királyi testőrség tagjává szeretne válni. A szereplők között valóságos történelmi alakokat is találunk, mint például XIII. Lajos vagy Richelieu bíboros.

A mű hősei 13-14 éves kamaszok, akik véletlenül hozzájutnak egy különleges erejű körzőhöz. Hanna és barátai megpróbálják kibogozni a rejtélyt. A nyomozás számtalan váratlan fordulatot hoz, míg végül hőseink eljutnak a mindenki által keresett időgéphez.

A történet egy új építésű lakótelep szélén meghúzódó utcába vezet, ahol a lakatlan házakat a környékbeli gyerekek veszik birtokba. Minden teljesen néma, elhagyatott. Ám amikor alaposabban körülnéznek, különös nyomokra bukkannak. A szereplők számára hamar kiderül, hogy ugyancsak van mi után nyomozni az elhagyatott utcában.

A regény az 1848–49-es forradalomnak és szabadságharcnak állít emléket. A könyvet egyaránt olvashatjuk történelmi, család- vagy sorsregényként, hiszen szereplőinek személyes sorsa, életútja szorosan kapcsolódik a magyar történelem e kiemelkedő eseményéhez.

f) Készítsetek olvasási tervet! Gyűjtsétek össze, mely regényeket szeretnétek elolvasni ebben a tanévben!

A 20. század első fele » „A Nyugat megindulásáig sehol sem volt otthonunk”

A Nyugat

1. Az alábbi képen a *Nyugat* folyóirat első számának címlapját látod.

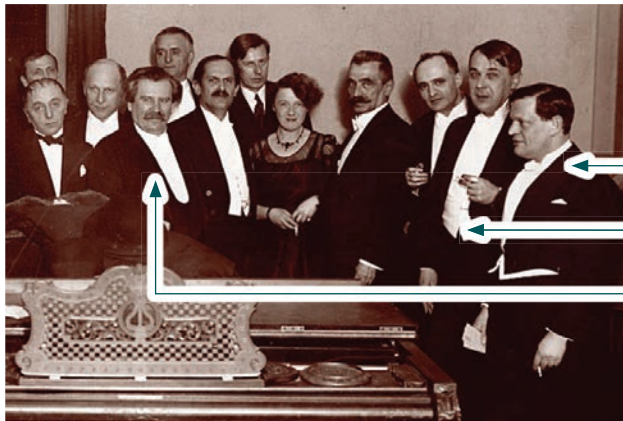
a) A címdalalon található kép Mikes Kelemen ábrázolja. Nézz utána a könyvtárban vagy interneten, ki volt ő! Kutatómunkád eredményét foglald össze két-három mondatban!

» Beck Ö. Fülöp: Mikes Kelemen-érem (1908, Magyar Nemzeti Galéria, Budapest)

b) Te milyen képet választanál a *Nyugat* címdalalára? Fogalmazd meg írásban a tervedet, vagy készíts rajzot! Dolgozz a füzetedbe!

2. Az alábbi képen a *Nyugat* néhány meghatározó képviselőjét látod. Nevezd meg azokat az írókat, költőket, akikre nyíl mutat! Segítségül odaírtunk egy-egy címet. Ha nem emlékszel ezekre korábbi tanulmányaidból, használd az internetet!

- Tanár úr kérem _____
- Esti Kornél _____
- Hét krajcár _____

» *Nyugat-est a Zeneakadémián*

3. Dolgozzatok párokban! Olvassátok el az alábbi részleteket Fábri Anna *Írók, költők, törzshelyek* című tanulmányából, és oldjátok meg az alábbi feladatokat!

„Miért jártak az írók kávéházba? Főként azért, amiért mások is. Egyszerre menekültek és közeledtek az élethez, amikor helyet foglaltak egy-egy márványlapos asztalnál, átfutották az újságokat – köztük a számukra elérhetetlenül drága luxuslapokat és folyóiratokat is –, a nagy, utcára nyíló üvegablakokon át belülről figyelhették a kinti világot, de ha akarták, elkülönülhettek a bentiben is. [...]

Az írók tehát elsősorban az irodalomért, az írásért magáért jártak kávéházakba. Műhelyt, bíráló fórumot, kaszinót és kocsmát, némelykor pedig majdhogynem otthon találtak itt, és valami mást is, ami talán mindennél fontosabb volt számukra: ihletet és témát. [...]

A 20-as években a fiatal, kevés pénzű írók valósággal beköltöztek a kávéházba, egész napjukat ott töltötték, mint Nagy Lajos vagy József Attila, akik a napi irodalmi penzum után megosztottak egy tányér ételen, majd sakkoztak, beszélgettek, vagy dolgoztak tovább. Egyetlen csésze kávé mellett is el lehetett egész nap üldögélni.”

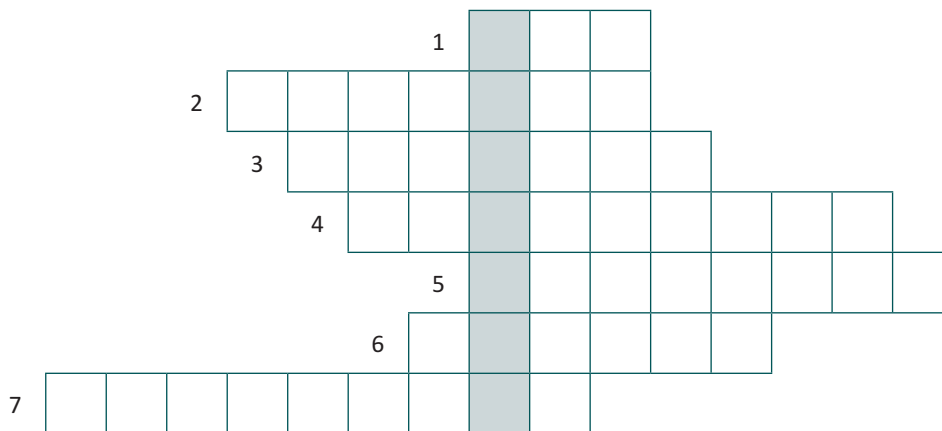
(Budapesti Negyed, 1993/1.)

➤ A Centrál kávéház az 1910-es években

- Az olvasott szöveg és a kép alapján fogalmazd meg saját szavaiddal, miért szerettek az írók kávéházakba járni!
- Ti hogyan rendeznétek be egy kávéházat? Készítsetek vázlatot a berendezésről, és soroljátok fel a szükséges bútorokat, tárgyakat, használati eszközöket! Dolgozzatok a füzetetekbe!
- Hol érzi otthon magát a ti korosztályotok? Válasszatok egy helyet, és mutassátok be a társaitoknak!

4. Oldjátok meg az alábbi keresztrejtvényt! Ha jól választok a kérdésekre, és megfejtitek a rejtvényt, egy fontos irodalmi antológia (gyűjtemény) címét kapjátok.

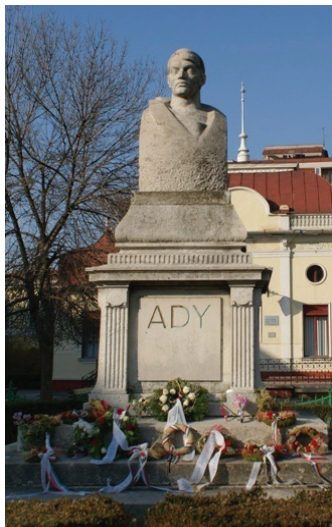

- A *Nyugat* első számában megjelent *A magyar Pimodan* című írás szerzője (Endre).
- Az irodalmi élet egyik meghatározó színhelye a 20. század első felében (például a Centrál).
- A *Nyugat* főszerkesztője, nevének jelentése: ismeretlen, idegen.
- Ilyen típusú sajtótermék a *Nyugat*.
- A *Nyugat*nak három volt belőle.
- A 30-as évek elejétől irányította a lapot (Mihály).
- A *Nyugat* első számának legelső írása.

A 20. század első fele » „Keresek egy csodát, egy titkot”

Ady Endre költészete

1. Olvasd el az alábbi szöveget, majd válaszolj a kérdésekre!

► A nagyváradai Ady-szobor
(Vetró Artúr alkotása, 1957)

„Nagyváradon kezdődött 1908-ban a huszadik századi magyar irodalom története, amikor megjelent az első *A Holnap* antológia, Ady Endre, Babits Mihály, Balázs Béla, Dutka Ákos, Emőd Tamás, Juhász Gyula és Miklós Jutka verseivel. Krúdy Gyula és Nagy Endre, a világszínvonalú magyar kabaré megteremtője is ezernyi szállal kötődött a hajdanán Körös-parti Párizsként emlegetett városhoz. [...]

Akárcsak a szellemi élet más központjaiban, száz évvel ezelőtt Nagyváradon is a kávéházak szolgálták a helyi társadalmi és irodalmi élet központjaiként. Itt találkoztak egymással a város művészei, és ki tudja, hány remekmű született délután, egy-egy kapucíner mellett a kávéházi asztaloknál. A város kávéházaiban az 1900 januárjától 1903 őszéig Nagyváradon újságíróskodó Ady Endre is gyakori vendég volt, és a szellemi élet eme intézményei adtak otthont számos olyan eseménynek, amelyek kiemelt helyen szerepelnek a huszadik századi magyar irodalom történetében.” (Haklik Norbert *Ady Endre és a nagyváradai kávéházak* című írása nyomán, www.mno.hu)

- a) Igazak vagy hamisak az alábbi állítások? Jelöld I vagy H betűvel!

A huszadik századi magyar irodalom története Nagyszalontán kezdődött.

1908-ban jelent meg az első *A Holnap* antológia.

Az antológia többek között Ady Endre, Babits Mihály és Balázs Béla verseit tartalmazta.

Krúdy Gyula volt a világszínvonalú magyar kabaré megteremtője.

Ady Endre 1900-tól 1913 őszéig dolgozott Nagyváradon.

- b) Mit gondolsz, miért nevezhették Nagyváradot „Körös-parti Párizsnak”?

- c) Nézz utána, mely nagyváradai folyóiratoknak dolgozott Ady Endre!

A 20. század első fele » „S egy kacagó szél suhan el”

Ady Endre: A magyar Ugaron – Párisban járt az Ősz

1. A magyar *Ugaron* című versben a következő minőségjelzők fordulnak elő: *elvadult, ős, buja, vad, magyar, szent, szűzi, égig-nyúló, alvó, régmúlt, kacagó, nagy*.

a) Csoportosítsd a jelzőket aszerint, hogy fenyegetőek, semlegesek vagy pozitív jelentésűek!

Fenyegető	Semleges	Pozitív

b) Mi lehet az oka, hogy mindhárom oszlopba tudtál megoldást írni? Válaszodat foglald két-három mondatba!

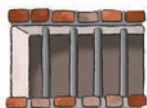
2. A szimbólumot köznapi értelemben valamely gondolati tartalom érzékelhető jelének tekintjük. Ilyen például a karikagyűrű, amely a házassági hűséget jelképezi.

a) Miket jelölnek az alábbi hétköznapi szimbólumok?

b) Sorold fel, milyen jelentései lehetnek a „magyar Ugar”-nak!

3. Minek a jelképe, szimbóluma lehet az ősz? Mit gondolsz, miért írta Ady nagybetűvel a *Párisban járt az Ősz* című versben?

4. Gyűjtsd össze és írd a táblázatba a *Párisban járt az Ősz* című versben található költői eszközöket és alakzatokat!

Metafora	Megszemélyesítés	Szinesztézia

Párhuzam	Ellentét	Ismétlés

5. a) Nézz utána, mi a szerepe Szent Mihály arkangyalnak a keresztény hagyományban!

b) A versben kétszer is szerepel Szent Mihály. Hogyan kapcsolódik a név és a hozzá kötődő, megidézett hangulat a mű egészéhez?

➤ Guido Reni: Mihály arkangyal (1636)

Ady Endre: Héja-nász az avaron – Őrizem a szemed

1. a) Mit gondolsz, Ady mely életszakaszaihoz köthető a két vers? Ha szükséges, végezz internetes vagy könyvtári kutatómunkát!

› Boncza Berta, Csinszka

› Diósyné Brüll Adél, Léda

- b) Mi a véleményed, az irodalmi művek befogadásához szükséges a szerző életrajzának ismerete? Gyűjts érveket és ellenérveket!

Fontos az életrajzi háttér	Nincs szerepe az életrajzi háttérnek

2. a) Írd egymás alá a két versben szereplő igéket és igeneveket!

A Héja-nász az avaron igéi és igenevei	Az Őrizem a szemed igéi és igenevei

b) Páros munkában fogalmazzatok meg társaddal két-három állítást arról, milyen hangulatot teremtenek a felsorolt igék és igenevek!

3. Olvasd el az alábbi ismertetést a héják nászidőszakáról!

Mint a ragadozó madarak többsége, a héja is nagyon csendes, a költési időszakot kivéve. Ezért tavasz elején, a nászidőszak kezdetén lehet őket a legkönnyebben megfigyelni. A násztáncot a tojó kezdi, felszáll, majd siklórepüléssel leereszkedik a fák fölé. Ezután a pár körbepüli a territóriumát, lassú és méltóságteljes szárnycsapásaik egyfajta légi balettre emlékeztetnek. Vadászterületük akár 2000–5000 hektár is lehet, ezt senkivel sem osztják meg.

(A www.oiseaux.net internetes oldal nyomán)

Milyen eltéréseket fedezhetsz fel a *Héja-nász az avaron* című vers és a fenti szöveg között? Egészítsd ki az ellentéteket!

lassú és méltóságteljes szárnycsapások	↔	_____
_____	↔	„egymás husába beletépünk”

4. Fogalmazd meg saját szavaiddal, mit jelentenek az alábbi szólások, közmondások!

A szerelem mindent legyőz. _____

A szem a lélek tükre. _____

Úgy vigyáz rá, mint a szeme világra. _____

Holló a hollónak nem vájja ki a szemét. _____

Ritka madár a jó asszony. _____

Egyik szeme sír, a másik nevet. _____

Babits Mihály: Petőfi koszorúi

KIEGÉSZÍTŐ TANANYAG

1. Ilyés Gyula Petőfi Sándorról írt könyvében megpróbálja elképzelni, hogy a történelem és az irodalom nagy alakjai mivel foglalkozhattak Petőfi születésének éjszakáján. Találd ki, melyik idézet kihez köthető! (A válaszlehetőségek: Széchenyi István, Arany János, Vörösmarty Mihály, Berzsenyi Dániel.)
- a) „Az ország legnagyobb költője – így kell elképzelnünk – békétlenül jár-kél niklai kúriájában. Negyvenkét éves. Jó gazda, bizonyára megcsinálta már az ó-év számadásait: a birtokkal nincs baj. De annál reménytelenebb a másik ügy, az igazi, amelyre életét feltette: a magyarság sorsa. Ha megkérdeznék, _____ keserű választ adna. A nemesség, amelyet ő oly sokáig a magyarsággal azonosított, puhány, megromlott, méltatlan elődeihez. S a nép, amelytől a nyugati nemzetek legjobbjai annyit várnak: mi a magyar nép, a jobbágyság? Tudatlan, hanyag, elmaradott, a földműveléshez sem ért... ő ismeri ezt a népet, közlőrl figyelheti. Az mentené meg a süllyedő hazát?”
- b) „A huszonkét esztendő _____ ezt az estét egypár járással arrébb, a Tolna megyei Görbőn, Csehfalvay alispán kastélyában töltötte. Ő reménykedik... Ha a szilveszteri vidám társaságból kérdéseivel valaki sarokba szorítaná, kiderülne, hogy csak önmagában. Novemberben hagyta el Börzsönyt, Görbő az első állomás Pest felé... Nagy terveket forgat, nagy feladatra készülődik. Fölrázni a nemzetet, amely az ő szemében, a szegény urasági ispánfiú szemében, már nemcsak a birtokos nemességet jelenti. Fölrázni – mire? Öntudatra, tettekre végre! Milyen tettekre? Majd elválík – az már talán nem is az ő gondja. Mint mindenki, akit igazi nagy törekvések fűtenek, magát ő is csak előkészítőnek tekinti; csak a közvetlen tennivalót látja. Épp ezért reménykedik. Ha ő elvégzi a maga feladatát, a többire, a későbbire is akad majd ember.”
- c) „A harminckét éves _____ ezen a napon a lótenyésztésről ír naplójába néhány mondatot. A főurakat kellene valami ürüggyel megmozdítani, megszervezni – ő ezzel foglalkozik.”
- d) „»Ki lesz ennek a szegény gyereknek a támasza?« – ezt egy öreg parasztasszony s egy még öregebb parasztember gondolhatta Szalontán, egy nyomorúságos vályogviskóban. Az ágy végében csenevész, öt éves fiúcska feküdt, ugyancsak azzal a sorssal, hogy nagy költő legyen, de mindvégig olyan betegesen érzékeny, mint most, _____ ka korában. Amire embersorba jut, amikor a férfi csak a szülei vagy a jóbarát szavára hallgat, ő, a szülők, már a föld alatt lesznek. Akad-e majd olyan barátja, aki úgy szól hozzá, mintha édestestvére volna?”

2. Petőfinek mely tulajdonságát emeli ki a Babits-vers, és miért? Válaszodat fogalmazd meg két-három mondatban!

3. Petőfi Sándor alakja más költőket is megihletett. Az alábbiakban Petőfiről szóló részleteket olvashatsz. Írd melléjük, melyik költő milyen tulajdonságát emeli ki a nagy elődnek!

a) <i>„Én szemfedőlapod lerántom:
kelj föl és járj, Petőfi Sándor!</i>	<i>Szedd össze csontjaid, barátom:
lopnak a bőség kosarából,</i>
<i>Zúg Március, záporos fény ver,
suhog a zászlós tűz a vérben.</i>	<i>a jognak asztalánál lopnak,
népek nevében! S te halott vagy?</i>
<i>Hüvelyét veszti, borong a kardlap:
úgy kelj föl, mint forradalmad!</i>	<i>Holnap a szellem napvilágát
roppantják ránk a hétszer gyávák.</i>

*Talpra, Petőfi! Sírodat rázom:
szólj még egyszer a Szabadságról!”*

(Utassy József: Zúg március)

- b) *„Petőfi Sándor, Tégedet ünnepel
A jajgató nép s a süket Elnyomás,
De nagy lelked tüzét, az Eszmét,
Cifra, hideg lobogás takarja.*

*Ó, ünnepelvén, mélyre temetnek el!
Petőfi Sándor, ámde azért nyugodj:
Az Eszme ég az elnyomottak
Büszke szívében örök dalodra.”*
(József Attila: Petőfi tüze)

- c) *„És mégis, nagyon szeretlek! Holott se Fiú, se Atya nem vagyok. Fiúnak lenni nincs elég bátorságom. Atyának lenni nincs elég erőm. Két nagyság közt hányódó szegénylegény, vagy legjobb esetben fullajtár, összekötő, megoszló szeretet vagyok. Közeledben – bevallom – elégek, de ez nem ítélet; míg az ő lábuknál megpihenek, megnyugszom.
Egy dolog van azonban, amit Náladnál tisztábban senki sem képvisel. És ez az igazmondás. Itt mindig Hozzád fordulok. Add, hogy veszélyeztetett alkatom és korunk labirintusában vergődve mindig vágyakozzam az egyenes útra, a Szép Szóra, egyszóval – az igazságra.”*
(Pilinszky János: Levél Petőfi Sándorhoz)

Juhász Gyula: Tiszai csönd

1. Dolgozzatok párban! Melyik kép illik legjobban a vers hangulatához? Néhány mondatban indokoljátok meg a választásotokat!

› Szőnyi István: Zebegényi Dunakanyar (1923)

› Bernáth Aurél: Reggel (1927-1928)

› Dobó Tihamér: Tiszapart a cserkésztelepnél (1962)

2. Gyűjtsd össze, hogy milyen hangok és színek teszik élővé a tájat a költeményben!

3. Egészítsd ki a költői eszközökről szóló táblázatot!

Költői képek és alakzatok	Versrészlet
metafora	
hangulatfestő szó	
	„Tüzet raknak az égi tanyák”
	„Hallgatják halkán a harmonikát”
ismétlés	

A 20. század első fele » „Itthon vagyok itt e világban”

Kosztolányi Dezső: Boldog, szomorú dal

1. A Kosztolányi-vers címében két ellentétes jelentésű jelző áll egymás mellett. Alkoss te is hasonlókat, kiegészítve az alábbi szerkezeteket!

1. jelző	2. jelző	Jelzett szó
boldog	szomorú	dal
fekete		
		tánc
	szegény	
szép		
		gondolat
	erős	
olcsó		

2. A vers két részre bontható. Az első, hosszabb részben a lírai én összegyűjti mindazt, ami boldoggá teszi, a második részben pedig mindazt, ami miatt mégis hiányérzete van.

a) Válaszd ki, melyik idézet melyik értékhez kapcsolódhat!

kiegyensúlyozott polgári élet

megállapodottság

jómód

anyagi biztonság

társadalmi megbecsülés

elismertség

„énekes ifjú fiának
vall engem a vén Magyarország”

„tárcám van igazi színezüstből,
tollam, ceruzám vigan illan”

„van gyermekem és feleségem”

„van egyszerű, jó takaróm is,
telefonom, úti bőröndöm”

„már sokszor előre köszönnek”

„Van kertem”

b) Válaszd ki, melyik idézet melyik fogalomhoz, érzéshez tartozhat!

szavakkal meghatározhatatlan hiány

„a kincs”

sóvárgás

„gyötrődve, halálba hanyatlón”

fájó nosztalgia

„de néha megállok az éjen”

nyugtalanság

„úgy ásom a kincset a mélyen”

3. Írd be a megfelelő helyre az alábbi részleteket!

„a kertre rogyó fák
suttogva hajolnak utamra”

„tollam, ceruzám vigan illan”

„úgy ásom a kincset a mélyen, [...] mint lázbeteg...”

„részegje a ködnek”

„énekes ifjú fiának
vall engem a vén Magyarország”

hasonlat

megszemélyesítés

metafora

metonímia

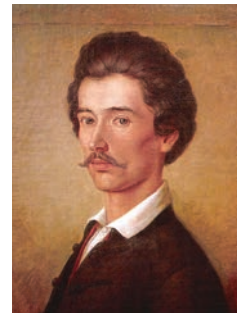
Tóth Árpád: Esti sugárkoszorú

1. a) Írd a szerző nevét és a mű címét az elmúlt években megismert versrészletek mellé!

„Kertem nárcisokkal
Végig ültetéd;
Csörgő patakokkal
Fáim éltetéd;
Rám ezer virággal
Szórtad a tavaszt
S égi boldogsággal
Fűszerezted azt.
Gondolatim minden reggel,
Mint a fürge méh,
Repkedtek a friss meleggel
Rózsáim felé.
Egy híjját esmértem
Örömmnek még:
Lilla szívét kértem;
S megadá az ég.”

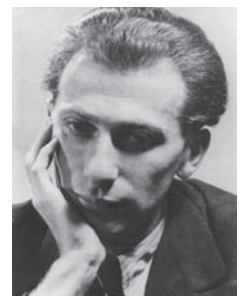
„»Ne válasszunk magunknak csillagot?«
Szólék én ábrándozva Erzsikéhez.
»A csillag vissza fog vezetni majd
A mult időknék boldog emlékéhez,
Ha elszakaszt a sors egymástul minket.«
S választottunk magunknak csillagot.
Az országúton végig a szekérrel
A négy ökör lassacskán ballagott.”

„»Mevagy!« így szól a vadász, gyönyörrel
A leányra nyújtva jobb kezét;
S rezzent kézből kis pillangó elszáll;
A leány rab szép szem sugaránál.”

„Mióta készülök, hogy elmondjam neked
szerelmem rejtett csillagrendszerét;
egy képben csak talán, s csupán a lényegét.
De nyüzsgő s áradó vagy bennem, mint a lét,
és néha meg olyan, oly biztos és örök,
mint kőben a megkövesült csigaház.”

b) Válassz a fenti részletekből a szerelmet megjelenítő költői képeket! Számodra melyik a legkifejezőbb?

c) Melyik versrészlet hangulata hasonlít a legjobban Tóth Árpád versére? Miért?

2. A műben a lírai én szemében a szeretett nő szinte isteni magasságba emelkedik. A címen kívül több szó és szókapcsolat utal erre. Gyűjtsd össze és írd be ezeket a pókhálóábrába!

3. Idézd fel, mit tanultál a szinesztéziáról! Írd le röviden a meghatározását! Idézd az *Esti sugárkoszorú* című költeményben szereplő szinesztéziát!

4. Foglald össze az impresszionizmusról tanultakat néhány vázlatpontban! Írj mindegyikhez egy-egy idézetet a versből! Segítségedre lehet Claude Monet (ejtsd: klód moné) *Impresszió, a felkelő nap* című festménye, amely az impresszionizmus irányzatának névadója lett.

➤ Claude Monet: *Impresszió, a felkelő nap* (1872)

József Attila költészete

1. Idézd fel az eddig megismert József Attila-verseket! Kösd össze az idézeteket a megfelelő vers-címekkel!

Altató

„Mért legyek én tisztességes?”

Mama

„Te az én szívemet elkérnéd
S én hosszan, sok szépet mesélnék.”

Istenem, én nagyon szeretlek

„És ránevettek, senki se bánta,
hogy ő a szívem gyökere-ága.”

Két hexameter

„Lábára lehajtja fejét,
alszik a bogár, a darázs,”

Mikor az uccán átment a kedves

„Csak ment és teregetett némán,
nem szidott, nem is nézett énrám”

2. Az alábbiakban néhány részletet olvashatsz József Attila költeményeiből. Állapítsd meg, és írd a részletek alá, milyen témákkal foglalkozott a költő!

a) „Adjonisten, Jézusunk, Jézusunk!
Három király mi vagyunk.
Lángos csillag állt felettünk,
gyalog jöttünk, mert siettünk,
kis juhocska mondta – biztos
itt lakik a Jézus Krisztus.”
(Betlehemi királyok)

c) „S mégis, magyarnak számkivetve,
lelkem sikoltva megriad –
édes Hazám, fogadj szivedbe,
hadd legyek hűséges fiad!”
(Hazám)

b) „Óh mennyire szeretlek téged,
ki szóra bírtad egyaránt
a szív legmélyebb üregeiben
cseleit szövő, fondor magányt
s a mindenséget.”
(Óda)

» József Attila, Etelka és a mama
1919 nyarán

A 20. század első fele » „Húsz esztendőm hatalom”

József Attila: Tiszta szívvel – Születésnapomra

1. Az alábbi versszak József Attila *Ars poetica* című költeményéből való.

„Ehess, ihass, ölelhess, alhass!
A mindenséggel mérd magad!
Sziszegve se szolgállok aljas,
nyomorító hatalmakat.”

Hasonlítsd össze az idézetet a *Tiszta szívvel* című verssel! Miben hasonlítanak, és miben térnek el?

2. Az alábbi szemelvények József Attila önéletírásából, a *Curriculum vitae*-ből származnak. A *Tiszta szívvel* vagy a *Születésnapomra* mely részletét tudod párhuzamba állítani az idézetekkel?

a) „Apám – néhai József Áron – három esztendőskoromban kivándorolt, engem pedig az Országos Gyermekvédő Liga Öcsödre adott nevelőszülőkhöz.”

b) „Kilenc éves koromban kitört a világháború, egyre rosszabbul ment a sorunk. Kivettem a részemet az üzletek előtt való álldogálásokból, – volt úgy, hogy este kilenc órakor odaálltam az élelmiszerüzem előtt várakozó sorba és reggel fél nyolckor, mikor már sorrakerültem volna, jelentették ki az orrom előtt, hogy nincs több zsír.”

c) „De minden kedvemem elszegte az, hogy Horger Antal professzor, kinél magyar nyelvészetből kellett volna vizsgáznom, magához hívatott s [...] kijelentette, hogy belőlem, míg ő megvan, soha nem lesz középiskolai tanár...”

d) „...hét cikket írtak róla, Hatvany Lajos az egész háború utáni nemzedék dokumentumának nyilvánította nem egy ízben »a kései korok számára«, Ignotus pedig »lelkében dédelgette, simogatta, dűnnyögte és mormolgatta« ezt a »gyönyörűszép« verset...”

3. Varró Dániel és Tóth Krisztina kortárs költők is megírták saját változataikat József Attila Születésnapomra című versére.

Varró Dániel: *Harminckétéves múltam – önfelköszöntő költemény* (részlet)

*Harminckét éves múltam el,
csatában mégsem hulltam el,
sinen
se nem.*

*Csak ámulok, hogy jó, nekem
félig lefolyt az életem
gügye
ügye.*

*A volna lettbe billen épp,
létösszegeznem illenék
emitt.
De mit?*

*Harminckét év elslattyogott,
nem történt semmi nagy dolog,
kis ez,
kis az.*

*Van már nejem, van kisfiam,
s jut asztalomra kifli, jam,
diós
briós.*

*De elcsigáz a teperés,
az út, mely csupa hepe, és
csupa
hupa, [...]*

*Mi nem lettem, már nem leszek,
tűzoltó, juhász, pl. ezek,
sem ács,
se más.*

*Nem végzek munkát, kétkezit,
költő vagyok, ha kérdezik:
badar
madár. ...*

Tóth Krisztina: *Porhó* (részlet)

*Harminckettő hogy telhetett?
Hogy múltak el napok, hetek?
Letelt,
s hitelt*

*nemigen ad már a jelen.
Nem voltam benne még jelen,
úgy múlt
a múlt,*

*annyi idő, hogy szinte sok.
De ért már más is, mint e sokk:
hold is,
nap is*

*pólyálta hűlő életem,
s amit nem tettem, tervezem
e lét
felét*

*leélve: őrzöm arcomat,
s eleddig nem zuhant sokat
csecsem
becse,*

*sőt, egy bocsom is van (de szép!),
beszélni is kezd majd ez év
telén
talán,*

*de hogy mi történt, mire volt jó
harminckét éven át e porhó,
havam,
hevem*

*hová gomolygott nyomtalan,
és ugyan hol, ha nyoma van,
szívek,
szavak ...*

a) A két kortárs versben szinte szó szerinti fordulatok utalnak a *Születésnapomra* című költeményre és más művekre is. Kösd össze az egymásra utaló idézeteket!

„Harminckettő hogy telhetett?”

„Van már kenyérem, borom is van,
van gyermekem és feleségem.”
(Kosztolányi Dezső: *Boldog, szomorú dal*)

„Van már nejem, van kisleányom,
s jut asztalomra kifli, jam,
diós
briós.”

„Költő vagyok – mit érdekelne
engem a költészet maga?”
(József Attila: *Ars poetica*)

„Nem végzek munkát, kétkezes,
költő vagyok, ha kérdezik:
badar
madár.”

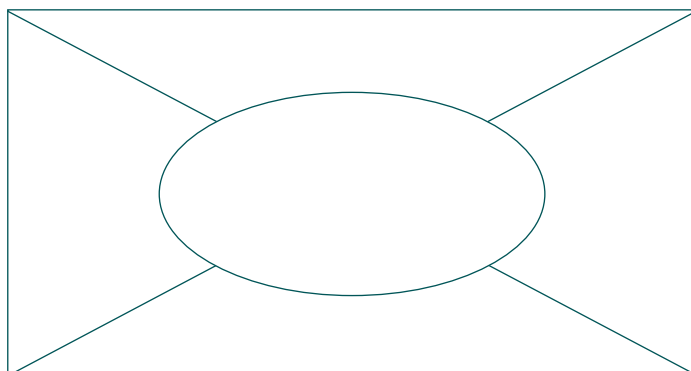
„Tűzoltó leszel s katona!
Vadakat terelő juhász!”
(József Attila: *Altató*)

„Mi nem lettem, már nem leszek,
tűzoltó, juhász, pl. ezek”

„Harminckét évem elszellett”
(József Attila: *Születésnapomra*)

b) Asztalterítő-módszer segítségével gyűjtsétek össze, hogy miben hasonlítanak és miben különböznek a most olvasott versek, valamint írjátok fel a személyes benyomásaitokat is!

A megbeszélés után minden csoport válassza ki a kedvencét a három mű közül, majd röviden számoljon be róla az osztálynak, miért döntött így!

A 20. század első fele » „S mint édesanyám, ringatott, mesélt”

József Attila: A Dunánál

KIEGÉSZÍTŐ TANANYAG

1. A költemény első részében a lírai alany először a folyót szemléli, majd az idő múlásáról, a történelemről kezd el gondolkodni. Állítsd sorrendbe e folyamat lépéseit!

- a folyó saját lelkivilágára emlékezteti
- a hullámok emberi tevékenységeket és édesanyja emlékét idézik fel benne
- nézi a Dunát
- tekintete visszatér a Dunára, és a vers egy hasonlattal átvezet a fő gondolathoz: az idő és a folyó azonosításához
- egy külső esemény hatására az esőt a múlttal azonosítja

► József Attila-emlékmű
(Balatonszárszó, 1996,
Ortutay Tamás alkotása)

2. A vers második szakaszában a lírai alany az ősökkel való egységét fogalmazza meg.

a) Te hogyan kapcsolódsz a felmenőidhez? Fogalmazd meg röviden, milyen szerepük van a dédszüleid és a nagyszüleid tapasztalatainak a te életedben!

b) Gyűjts legalább öt érvet amellett, hogy fontos dolog a múlt tanulmányozása!

1. _____
2. _____
3. _____
4. _____
5. _____

3. A vers harmadik részében a lírai alany azt fogalmazza meg, hogy a Kárpát-medence területén élő népcsoportoknak békekességben kell egymás mellett élniük.

a) Idézd a műből azt a mondatot, amelyik a legpontosabban kifejezi ezt a gondolatot!

b) Mivel indokolja a lírai alany a harc értelmetlenségét?

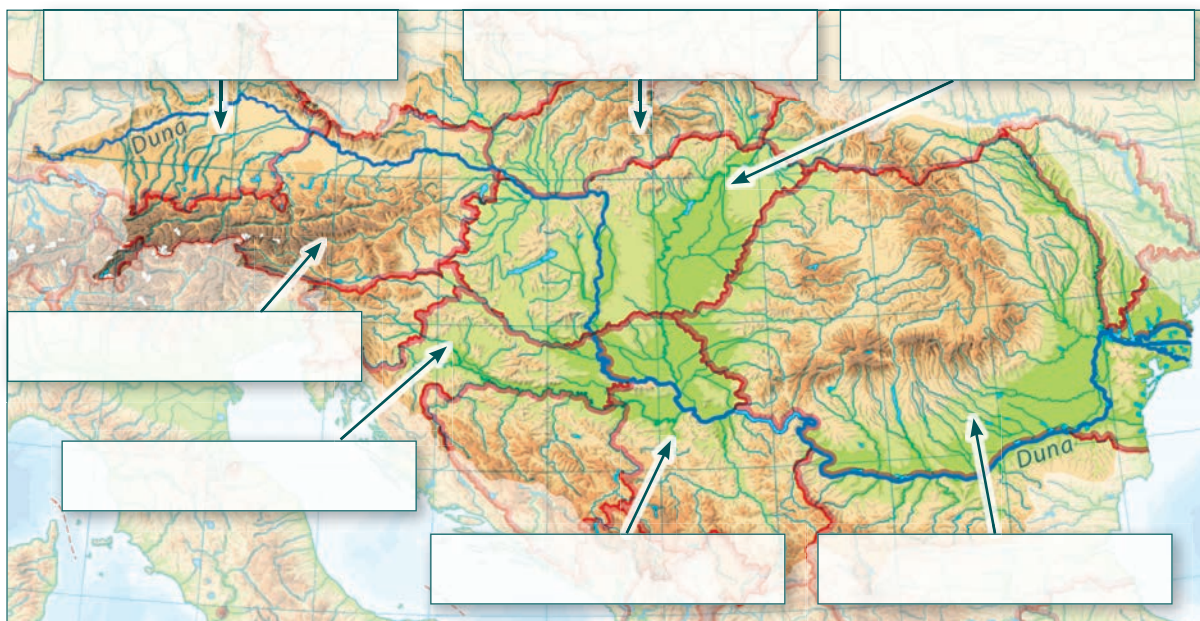
c) Értelmezd két-három mondatban a következő részletet!

*„Árpád és Zalán, Werbőczy és Dózsa –
török, tatár, tót, román kavargog
e szívben, mely e multnak már adósa
szelíd jövővel – mai magyarok!”*

d) Gyűjtsd össze, milyen lépések, intézkedések szükségesek ahhoz, hogy békében éljünk szomszédainkkal!

Egyéni szinten	Állami szinten

4. Jelöld az alábbi térképvázlaton, hogy mely országokon folyik keresztül a Duna!

Radnóti Miklós: Hetedik ecloga

1. Idézz a versből egy-egy költői képet!

Költői kép	Példa
hasonlat	
metafora	
megszemélyesítés	

2. Jelöld a tanult módon a hosszú és rövid szótagokat az idézetben! Állapítsd meg, milyen verslábak találhatók a verssorokban!

„féligszített cigarettát érzek a számban a csózkod

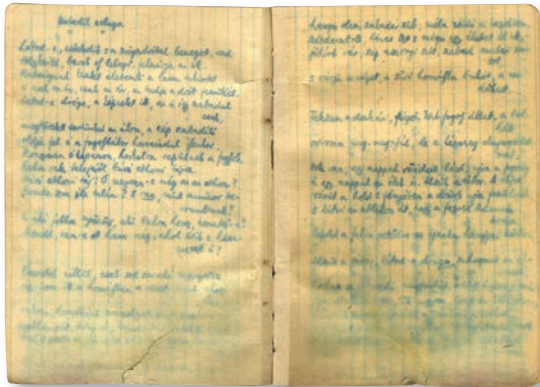
íze helyett és nem jön az álom, az enyhétadó, mert

nem tudok én meghalni se, élni se nélküled immár.”

3. Bizonyítsd néhány mondatos érvelő szövegben, hogy a vers a tartalom és forma ellentétére épül! Írásodban szerepeljenek a következő szavak: hexameter, rabság, időmértékes verselés, szabadság, álom, valóság!

4. Olvasd el a költő utolsó heteiről szóló szöveget, majd válaszolj a kérdésekre!

„Radnóti meteoszlopa 1944. szeptember 17-én indult útnak gyalog Szerbiából, a bori táborból, s egyebek között Belgrádot, Zemunt (Zimony szigete), Pancsovát, Titelt, Újvidéket, Cservenkát, Mohácsot, Szentkirályszabadját érintve vonszolták magukat a munkaszolgálatosok Magyarország nyugati határa felé. (A versek keletkezési helyszínei ezt az útvonalat követik.) Az elcsigázott foglyok közül útközben többen a kísérő különítményes katonák kegyetlenkedéseinek estek áldozatul. Akik nem bírták az erőltetett menetet és összeestek, azokat lelőtték.

➤ A Hetedik ecloga kézírata

Október végére, november elejére Radnóti teljesen legyengült, s huszonegy testileg és lelkileg összetört társával együtt 1944. november 4-én lőtték tarkón a Győr közelében levő Abda község határában. A kivégzésnek híre ment a helyi lakosok között, ezért az ő bejelentésük nyomán 1946 júniusának végén feltárták a tömegsírt. Az exhumálás során Radnóti ruhájából számos dokumentum, fénykép és levél mellett egy 14,5 × 10 cm-es, harminclapos notesz is előkerült, benne a bori táborban és az erőltetett menet során írt tíz verssel. Ezt a föld alatti enyészetnek húsz hónapig kitett füzetet nevezzük bori notesznek.”

(Forrás: <http://radnoti.mtak.hu/hu/04.htm>)

a) Hol halt meg Radnóti Miklós?

b) Idézd, hogy a szöveg szerint mit nevezünk bori notesznek!

5. Keresd meg a Radnóti Miklós születésének 100. évfordulójára készített honlapot, és nézd át a költő által írt levélrészleteket (<http://radnoti.mtak.hu/hu/08.htm>), majd válaszolj a kérdésekre! (Az oldalon rövid kivonatok olvashatók, ha az eredeti levél fölé állítod a kurzort.)

a) Idézd szó szerint, mit köszönt meg feleségének utolsó levelében!

b) Ki írta a Radnóti házaspárnak, hogy szentmiséibe foglalja őket mindennap?

c) Mit határozott el a költő, mit tesz meg a harmincegyedik évének betöltése előtt?

6. Készülj fel, hogy a következő órán bemutatód az 5. feladatban szereplő, Radnóti Miklós születésének 100. évfordulójára készített honlapot az osztálynak (körülbelül öt perc áll a rendelkezésedre)! Törekedj arra, hogy a számodra legérdekesebb információk szerepeljenek az előadásodban!

A 20. század első fele » „messzingó gyerekkorom világa”

Radnóti Miklós: Nem tudhatom

1. A vers első részében a lírai alany hazaszeretetről vall, s vallomását számos költői képpel színesíti.

a) Honnan meríti ezeket a képeket? Töltsd ki a táblázatot!

Természet	Városi élet	A múlt, a gyerekkor emlékei

b) A költemény fő szervezőelve a nézőpontok ellentéte. Gyűjtsd össze a T-ábra segítségével, mit lát a pilóta a repülőről, és mit a költő!

	Pilóta	Költő
		

2. A vers következő része egy logikus felépítésű érvelés. Vázold a gondolatmenetet!

– alaptétel: _____

– az alaptételt árnyaló tényezők: _____

– következtetés: _____

3. A költemény különös fohással zárul: „Nagy szárnyadat borítsd ránk virrasztó éji felleg.” A Bibliában számos helyen olvashatunk felhőről. Néhány részlet ezek közül:

Az Úr nappal felhőoszlopban haladt előttük, hogy mutassa az utat, éjjel pedig tűzoszlopban, hogy világítson nekik. Így éjjel-nappal vonulhattak. Nappal sohasem tűnt el a felhőoszlop a nép elől, s éjjel sem a tűzoszlop. (Kiv 13,21–22)

Akkor az Isten angyala, aki az izraeliták csapata előtt járt, megváltoztatta helyét és mögójük vonult. A felhőoszlop eljött előlük, mögöttük ereszkedett le, s az egyiptomiak serege és az izraeliták tábora között helyezkedett el. A felhő sötét maradt, s az éjszaka elmúlt anélkül, hogy a két sereg közeledett volna egymáshoz. (Kiv 14,19–20)

Azután Mózes fölment a hegyre. A felhő betakarta a hegyet, és az Úr dicsősége leereszkedett a Sínai-hegyre. A felhő hat napig takarta be. A hetedik napon a felhőből szólt Mózeshez. (Kiv 24,15–16)

Mely bibliai idézetekhez kapcsolható a verset záró fohász? Választásaidat indokold egy-egy mondattal!

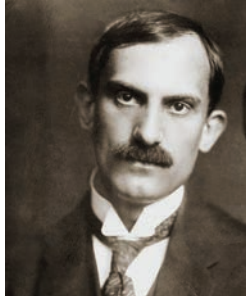
4. Nézz utána a könyvtárban vagy az interneten, miért volt különösen nehéz Radnótinak hazaszeregettről tanúskodó verset írni! Kutatásod eredményét foglald össze néhány mondatban!

A 20. század első fele » Összefoglalás

1. Válaszd ki, hogy a felsorolt tulajdonságok, állítások melyik szerzőhöz kapcsolódnak! Előfordulhat, hogy egy jellegzetességet több szerző fényképe alá is be tudsz írni!

Juhász Gyula

Babits Mihály

Kosztolányi Dezső

Ady Endre

Radnóti Miklós

József Attila

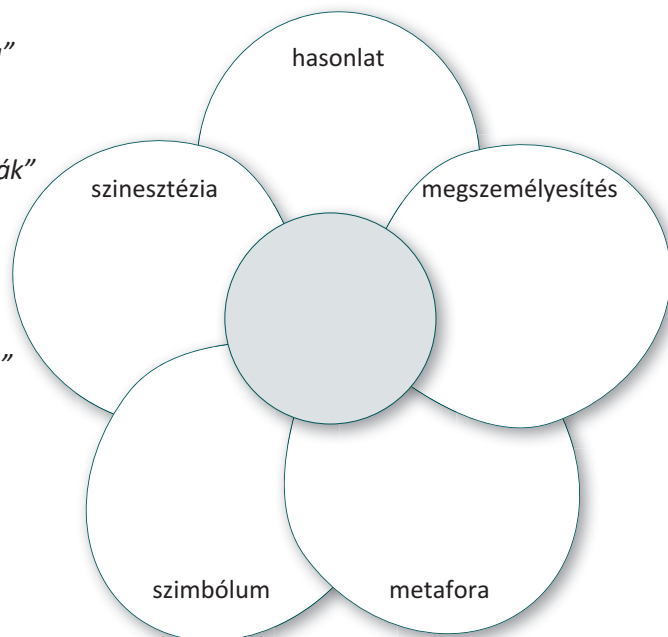

Tóth Árpád

- A gyermekkort tartja az emberi élet legértékesebb időszakának.
- Egyik híres versében a Kárpát-medencében élő népek történelmi megbékélését sürgeti.
- Egyik költeményében a mozdulatlan hajók saját sorsát fejezik ki.
- Karinthy így ír róla irodalmi paródiájában: „Már hatéves korában egészen fejlett nyelvezete volt: az iskolában fél kézzel harmincezer olyan magyar szót tudott fölemelni, ami »B«-vel kezdődik, míg iskolatársainak a fáradtságtól már kilógott a nyelvezete.”
- Kedveli a szimbólumokat.
- Költészetét eleinte sokan érthetetlennek tartották.
- Nehéz körülményei közepette is megvallotta hazaszeretetét.
- Nem lett tanár e földtekén.
- Szeged költőjének is szokták nevezni.
- Tragikus körülmények között halt meg a második világháborúban.
- Szerelmi lírája újszerű, verseiben megjelenik az érzelmi túlfűtöttség, a küzdelem.
- Műveiben gyakran megjelenik a magyarságért való aggódás.

2. Párokat alkotva soroljátok be az alábbi versrészleteket a megfelelő kategóriába!

1. „a béke uja”
2. „a föld alvó lelkét lesem”
3. „a kertre rogyó fák / suttogva hajolnak utamra”
4. „a magyar Ugar”
5. „a süket Hivatal / hozza koszorúit”
6. „a szavak úgy lobognak, / mint az olcsó gyertyák”
7. „A világ vagyok”
8. „áldott csipkebokor drága tested”
9. „az idő árja”
10. „ballag már a hold”
11. „Belőle nőttem én, mint fatörzsből gyöngye ága”
12. „égi tanyák”
13. „Elért az Ősz és súgott valamit”
14. „Fekszem a deszkán, férgek közt fogoly állat”
15. „halk sugárkoszorú”
16. „Hálót fon az est, a nagy, barna pók”
17. „egy kacagó szél suhan el”
18. „lábamhoz térdepel egy-egy bokor”
19. „Megyünk az Őszbe [...] / Két lankadt szárnyú héja-madár.”
20. „mint aki barlangból nézi / a hosszú esőt – néztem a határt”
21. „Rabságunk keretét elereszti a lassu tekintet”
22. „rőzse-dalok”
23. „Szabadság csillaga volt hajdan a magyar”
24. „térkép e táj”
25. „Titkok illata / Fénylett hajadban”
26. „úgy ásom a kincset a mélyen, [...] / mint lázbeteg”
27. „úgy remegtek ők, / mint sírköves, dülöngő temető”
28. „virág vagy te hazám ifjúsága”
29. „virasztó éji felleg”
30. „zavaros, bölcs és nagy volt a Duna”

3. Ex librisnek nevezzük a könyvtábla belsejébe ragasztott, a tulajdonos nevét tartalmazó könyvjegyvet. (Jelentése: XY könyveiből.) Az ex librisek gyakran tartalmaznak szecessziós motívumokat. Az alábbi minták alapján tervezz ex librist saját magad számára!

A magyar irodalom napjainkig » „mindenki szem a láncban”

Illyés Gyula: Egy mondat a zsarnokságról

1. Írj a képek alá egy-egy odailló idézetet a versből!

2. A vers szerint a zsarnokság az élet minden területét átjárja. Csoportosítsd a műben megjelenő színhelyeket a megadott szempontok szerint!

Közélet		Magánélet

3. Alkossatok kutatópárokat! Válasszatok páronként az alábbiak közül egy-egy fogalmat, és nézzetek utána a könyvtárban vagy az interneten! Kutatásotok eredményét osszátok meg osztálytársaitokkal!

konceptiós per

ÁVH

vasfüggöny

államosítás

csengőfrász

4. A versben szó van a „rabok falmorse”-jéről. Ez azt jelenti, hogy a börtönben az elítéltek a falon, illetve a csöveken morzejeleket kopogva tudtak egymással kommunikálni.

a) Milyen más lehetőségek vannak a kapcsolatteremtésre olyan helyzetben, amikor nem szabad egymással beszélgetni? Készíts felsorolást!

b) A te korosztályodnak van-e olyan jelrendszere, amit a felnőttek nem értenek? Beszéljétek meg csoportokban!

5. Olvasd el az alábbi szöveget, majd válaszolj a kérdésekre!

„A megszálló szovjet hadsereg budapesti hadbírósa tíz év börtönre ítélt. A szovjet börtönben hatan voltunk egy cellában. Ott mindenféle náció volt: voltak ott angolok, amerikaiak, vietnámiakkal, szamojédekkel is találkoztam. Ott a világ proletárijai egyesültek. Engem kitüntettek. Miért? Reverendában (papi ruhában) tartóztattak le, nekünk bencéseknek nem volt más ruhánk a háború előtt, meg a háború alatt. Egyedül voltam reverendában az egész börtönben, hát kilógtam a sorból.

Reggeli után kihívtak munkára. A reggelit azt úgy képzeljük el, hogy mondjuk bablevest betoltak a cellába hat kanállal, akkor azt megettük. Aztán engem kihívtak folyosót mosni meg vécét pucolni. Ez kitüntetés volt. Nem azt mondom, hogy kellemes volt, de nem kellett a cellában lenni egész nap. Mozoghattam. A katona, akinek mindig utánam kellett jönnie, amikor mentem vízért, borzasztóan unta magát. Elkezdett fütyörészni és énekelni. Bevallom őszintén, akkor én ezt nem gondoltam így, de most már nyugodtan mondom, hogy a Szentlélek bökött oldalba, hogy ha ennek a jó embernek lehet énekelni, akkor én is megpróbálhatom. Először dúdoltam, aztán énekeltem, persze magyar nótákat, hogy hadd tudják a cellákban, hogy egy magyar ember csiszálja itt a padlót. Hát hadd szórakozzanak! Nem történt semmi.

Másik nap másik katona, az is unta magát, az is énekelt. Rájöttem, hogy ez a jó ember nem tud magyarul, tehát nekem nem kell a magyar nóta szövegét énekelnem. Én azt is elénekelhettem, hogy egy bencés tanár takarítja itt a folyosót. Pár nap múlva a folyosónak azon a részén, ahol hat cella volt – azok voltak a halál-kamrák, ahol akkoriban 32 ember várta a kivégzését –, azt énekeltem el, hogy aki a szentgyónását el akarja végezni, bánja meg a bűneit, én innen megadom a föloldozást. Ilyen körülmények között a bűnök bevallásáról szó sem lehet, nyugodtan megadhattam a feloldozást. Akkor még latinul volt, és így szólt: Ego te absolvo a peccatis tuis – Én téged feloldozlak a bűneidtől. Ezt a »Nincs cserepes tanyám« kezdetű magyar nóta dallamára énekeltem. Csak fújtam, fújtam ezt, és közben takarítottam. Olyan tiszta volt ott a folyosó, hogy csuda.”

(Olofsson Károly Placid *A túlélés szabályai a Gulágon* című írása nyomán, www.szepe.hu)

a) A fenti írás szerzője tíz évet töltött különböző börtönökben, munkatáborokban. Alkossatok párokat, és beszéljétek meg, milyen hangulatúnak találjátok a szöveget! Mi lehet szerintetek ennek az oka?

b) Igazak vagy hamisak az alábbi állítások? Jelöld I vagy H betűvel!

Az elbeszélő azért volt papi ruhában a börtönben, mert a letartóztatáskor nem volt ideje átöltözni.

Az elbeszélő elviselhetetlennek érezte a munkát a börtönben.

Az éneklés ötletét az elbeszélő „isteni szikrának” tartotta.

A halálra ítélt rabok a cellákban magyar nóták dallamára énekeltek el a saját bűneiket.

Az elbeszélő latin szöveget is énekelt magyar nóta dallamára.

c) Magyarázd meg, mit jelentenek az alábbi szólások! Húzd alá azokat, amelyek nem jellemzőek a fenti szöveg elbeszélőjére!

Csavaros az észjárása.

Hét ördögtől se fél.

Cseberből vederbe esik.

Inába száll a bátorsága.

Ember a talpán.

Nem ijed meg az árnyékától.

A magyar irodalom napjainkig » „És az a csönd úgy kiabál”

Weöres Sándor: Hazatérés

1. Mit sugallt számodra a vers címe? Milyen hangulatú művet vártál, milyen előfeltevések voltak benned a cím alapján? Beigazolódtak várakozásaid, vagy más hangulatú művet kaptál?

2. Voltál-e már hosszabb időre távol otthonról, a családotól (akár néhány napra)? Ha igen, meséld el, milyen volt a hazatérésed!

3. Mi előzhette meg a költeményben olvasott alapszituációt? Írj három-négy mondatos fogalmazást a mű előzményeiről!

4. Magyarázd meg saját szavaiddal, mit jelenthetnek a versből vett költői képek, szókapcsolatok!

a) „a csönd úgy kiabál”: _____

b) „vad imposztorok”: _____

c) „Nem az van itt már, aki volt?»: _____

d) „kapzsi féltés”: _____

e) „görbe vád”: _____

f) „örök idegenek”: _____

5. Háromfős csoportokban készítsetek asztalterítőt az alábbi szempontok szerint!

- Középre íjátok fel: a vers szereplői. A három részre osztott egységekbe egy-egy szereplő (apa, anya, fiú) személyébe helyezkedve íjátok le, milyen érzések kavarghatnak benne, hogyan érezheti magát, mire gondolhat a vers történéseinek idején!
- Ha megnéztétek egymás írásait, egyénileg válaszoljátok meg, melyik szereplővel tudtok a leginkább azonosulni! Miért?
- Válasszatok egyet a három szereplő közül, és írtok neki levelet! Próbáljatok javaslatokat adni, hogyan tehetné jobbá a családi életüket! Dolgozzatok a füzetetekbe!

6. Az alább felsorolt műveket felső tagozatban olvastuk, és közös bennük, hogy mindegyikben megjelenik a család témája. Dolgozzatok párokban! Idézzétek fel a művek szerzőit is! Rendezzék a címeket T-ábrába, attól függően, hogy pozitív vagy negatív hangulatot ébresztenek bennetek a családdal kapcsolatban!

A tékozló fiú története

Daidalosz és Ikarosz

Csillagszedő Márió

Bede Anna tartozása

Kőműves Kelemenné

Mátyás anyja

Családi kör

István öcsémhez

Hét krajcár

A kőszívű ember fiai

Mi és ők – Egy lány feljegyzései

Gyerekrablás a Palánk utcában

Pozitív hangulat

Negatív hangulat

A magyar irodalom napjainkig » „s messze elhajtja”

Pilinszky János: Egy szenvedély margójára

1. Töltsd ki a pókhálóábrát, mi minden jut eszedbe a „szenvedély” szóról!

2. Vessétek össze munkátokat a padtársatokkal, majd beszéljétek meg, hányfajta jelentése lehet a szenvedélynek!

3. Írjatok egy meghatározást a *Magyar értelmező kéziszótár*ba a szenvedélyről! Vessétek össze az eredetivel!

4. Idézd fel az allegóriáról tanultakat! Mely művek kapcsán tanultunk róla az elmúlt években?

5. Válassz egy olyan dalszöveg(részlet)et, amely témájában vagy hangulatában kapcsolódik a vershez! Négyfős csoportokban hallgassátok meg egymást, majd közösen döntsétek el, kié a legjobb!

A magyar irodalom napjainkig » „Lángot ki lehel deres ágra?”

Nagy László: Ki viszi át a Szerelmet KIEGÉSZÍTŐ TANANYAG

1. „...ki imád tücsök-hegedűt?”

a) Fogalmazd meg egy mondatban, mitől válik emberivé a megidézett természeti kép!

b) Nézz utána a könyvtárban vagy az interneten, minek a jelképe a tücsök! Kutatómunkád eredményét foglald vázlatpontokba! (Ajánlott mű: a Balassi Kiadó *Szimbólumtára*, amely az interneten is elérhető.)

2. Keresd ki a versből az ellentétpárokat! Például: láng – deres ág.

_____	-	_____
_____	-	_____
_____	-	_____
_____	-	_____

3. Mint korábban tanultuk, a népmesékben a hősöknek próbatételeket kell kiállniuk.

a) Sorolj fel néhány próbatételt az eddigi olvasmányélményeidből!

b) Gyűjtsd össze a Nagy László-versben található próbatételeket! Írd az egyes próbák mellé, hogy milyen képességekre van szükség a teljesítésükhöz!

A magyar irodalom napjainkig » „S forgok e vásár görgetegén”

Lackfi János: *Lavina-dal*

1. Érvelj a vers nyomán az egyik állítás mellett! Idézz példákat is a szövegből!

a) A versben is megjelenő hétköznapi szófordulatok miatt kevésbé irodalmi jellegű, így kevésbé értékes szöveg jön létre.

b) A hétköznapi szófordulatok nem vonnak le egy mű értékéből, mert segítik a megértést, és ugyanúgy hordozhatnak magukban többféle jelentésréteget.

2. Magyarázd meg saját szavaiddal az alábbi részleteket!

a) „Ház-dobozunkban ezer skatulya,
S mindben egy új: Matrjoska-baba.”

b) „Posta a ládám tölti kuszán,
Csöng telefon, keresik nevemet”

3. Írd be a táblázatba azokat a Lackfi János művéből származó idézeteket, amelyek megfeleltethetők a Kosztolányi Dezső *Boldog, szomorú dal* című verséből származó részleteknek!

Kosztolányi Dezső	Lackfi János
„Van már kenyerem, borom is van”	
„van gyermekem”	
„Van mindig elég eleségem.”	
„s nem kell kegyekért könyörögnöm”	
„tollam, ceruzám vigan illan”	
„szájamban öreg pipa füstöl”	
„langy téa beteg idegemnek”	

4. Idézd fel, mi a Kosztolányi-vers legfontosabb részlete, tételmondata!

Keresd meg a *Lavina-dal* tételmondatát is!

Hogyan kapcsolódhat egymáshoz a két gondolat? Szerinted miért éppen Kosztolányi művét írta át a kortárs költő?

5. Idézz a versből egy-egy költői eszközt!

Költői eszköz	Példa
hasonlat	
metafora	
megszemélyesítés	

6. Készülj föl az internet segítségével egy ötperces kiselőadásra, amelyben bemutatod Lackfi Jánost! Az előadásodban ismertesd néhány olyan művét, amelyek elnyerték a tetszésedet!

The screenshot shows the website of Lackfi János. At the top left is a small portrait of him. To the right is a navigation menu with the following items: **Rólam** (highlighted in red), Fellépések, Kreatív írás, Translated, Versgyár, Versek, Prózák. Below the menu are more categories: Gyerekeknek, Gondolatok, Műfordítás, Mások, Zene-kép, Elérhetőség. The main content area features three poem excerpts, each with a red dot icon:

EGY MONDAT
Hol irodalom van, ott irodalom van
a pókháló közelében a légy a falonban
mint ólompára a forgalomban,
mint adalékanyag az italomban,
mely ...

ÖZÖNVÍZ
Róma, Róma, de miért pont Róma? Így
szapultta őt az anyja, jó, legalább nem kell
aggódní kannibálok, verekedős keletiek, késes
arabok miatt, ...

FRISS FORGÁCS
Vigyázat, a kíváncsi ember meg tud halni
bennünk, ez a veszély mindnyájunkra
leselkedik! Látni számos olyan figurát, akiről

► A költő honlapja (www.lackfi-janos.hu)

A magyar irodalom napjainkig » „mint megkopott legendák”

Kovács András Ferenc: Erdélyi töredék

1. Válasszatok az alábbi témák közül, és kutatópárokat alkotva készítsetek belőle öt-tíz perces kiselőadást!

*Erdély földrajzi elhelyezkedése
Az erdélyi irodalom egy jelentős alakja*

*A vallási sokszínűség Erdélyben
Nemzetiségek Erdélyben*

2. Olvasd el az alábbi szöveget! Azonosítsd a szövegből az alábbi freskórészleteket!

Székelyderzs középkori, gótikus unitárius erődtemploma az UNESCO világörökség része. A gótikus stílusú templomban 1419-ben készült freskók láthatók, melyeket a reformáció során az unitáriusok lemeszeltek, így vészelték át az évszázadokat. A Szent László-legenda a székelyföldi képzőművészet egyik legcsodásabb középkori emléke.

A hős lovagkirály történetei egész Erdélyben, de különösen a Székelyföldön hallatlanul népszerűek voltak a középkorban. A kun vitézzel egy magyar lány megmentéséért vívott harc (amely a jó és rossz, a kereszténység és a pogányság, világosság és sötétség harcát jelképezi) egymás után következő jelenetei a székelyföldi freskók visszatérő témái. A derzsi képsor legszebben kidolgozott jelenete az, amelyben Szent László viaskodik a kun vitézzel, miközben a szent király által a gonosz kun kezei közül megmentett magyar lány egy baltával megsebzti a kun lábát. Ezen a képen különösen jól megfigyelhető a király élethűen kidolgozott középkori páncélzata és a gonosz erő szimbólumai (a kun vitéz ruhája és lova sötét, szájából lángot lövell a fehér ruhás szent királyra). Az ezt követő jelenetben a lány Szent László feje fölé hajol.

A szemközti falon többek között Mihály arkangyal látható, amint az utolsó ítélet során jobb kezében dárdát tart, bal kezében pedig mérleget (amelynek serpenyőjében az ítéletre váró jók és rosszak méretnek meg), valamint Pál apostol, amint megtér a damaszkuszi úton.

(Sós Judit és Farkas Zoltán írása nyomán)

a) Igazak vagy hamisak az alábbi állítások? Jelöld I vagy H betűvel!

Erdélyben csak a székelyderzsi templomban található a Szent László-legendát ábrázoló falkép.

A lemeszelés elpusztította a freskókat.

Szent László hős lovagkirály volt.

Jelentősége van annak, hogy melyik alak milyen színű ruhát visel a képen.

Mihály arkangyal képe a Szent László-jelenetsor mellett található.

b) Gyűjtsd ki Kovács András Ferenc verséből azokat a részleteket, amelyek kapcsolatba hozhatók a székelyderzsi falképekkel!

3. A költői (vagy szónoki) kérdés olyan kérdő mondat, amelyre feltevője nem vár feleletet.

a) Te szoktál olyat kérdezni, amire nem vársz választ? Gyűjts néhány példát!

b) Vitassátok meg, milyen szerepük lehet a költői kérdéseknek a lírai művekben!

c) Mi lehet az *Erdélyi töredék* lírai alanyának szándéka a verset záró kérdésekkel? Beszéljétek meg párokban vagy csoportokban!

A magyar irodalom napjainkig » „milyen világba bújhat el”

Jónás Tamás: Lassuló zuhanás

1. Olvasd el az alábbi részletet egy, Jónás Tamás *Lassuló zuhanás* című kötetéről írt kritikából!

A fájdalom az irodalom kútja. Többször hangsúlyozza [Jónás], hogy nem is tudna boldog dolgokról írni, mert ha jól érzi magát, akkor igyekszik teljes valójában átélni az örömet, és nem foglalkozik írással. Jónás Tamás igen termékeny költő, mint már mondtam. Rengeteget ír, ezek szerint ritkán érzi jól magát. Talán nem is ismerné fel a boldogságot, ha szembe jönne vele az utcán. Feltehető az a kérdés is, hogy vajon tudná-e élvezni? Tudna-e bánni vele? S ha meglélné az otthonát, körülvéve szerető emberekkel, akkor kibékülne-e az Istennel, abbamaradna-e a zuhanás? Valószínűleg nem, mert az emlékek is formálnak minket, egyrészt általuk épülünk fel, s ez nagyban meghatározza, hogy mennyire romos az az épület, amely szívként él bennünk. Évről évre nehezebb és töményebb múltat hordozunk magunkban, ahogy Jónás Tamás is cipeli magában a megállás nélkül zokogó gyermeki énjét.

(Bíró Tímea *Az embereken át vezet út embertelen istenig* című írása nyomán, Híd, 2013. szeptember)

- a) „A fájdalom az irodalom kútja.” Fogalmazd meg néhány mondatban, hogy számodra milyen érzések kötődnek az irodalomhoz, az olvasáshoz!

- b) Írd ki a szövegből azt a részt, amely megválaszolja, kicsoda vagy micsoda az a kisfiú, akit a vers lírai alanya cipel!

2. Te milyennek látod a gyermekkorodat? Írj olyan dolgokat, amiket nagyon szeretsz a gyermekkorodban, és olyanokat is, amiket kevésbé!

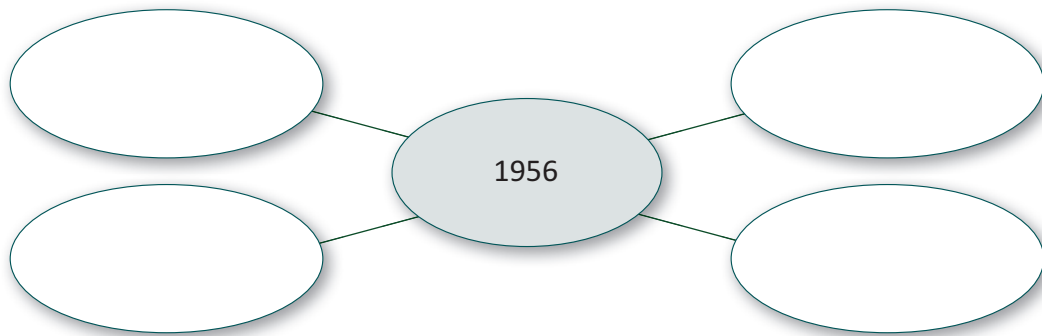
<hr/>	<hr/>
<hr/>	<hr/>
<hr/>	<hr/>
<hr/>	<hr/>

3. Csoportokat alkotva beszéljétek meg, mit lehet tenni azért, hogy mindenkinek boldog gyermek-kora legyen!

A magyar irodalom napjainkig » „egy gyerek nem ért semmit”

Kukorelly Endre: 1956

1. Mi jut eszedbe 1956-ról? Írd az ábrába, mit tanultál eddig erről!

2. Nézz utána az interneten, milyen filmfeldolgozások készültek az 1956-os forradalomról!

3. Mit jelent a légópince? Végezz kutatómunkát a könyvtárban vagy az interneten!

4. Miből tudsz következtetni a versbeli beszélő korára?

5. Képzeld el, hogy mások is tartózkodnak a versbeli gyermekek kívül a légópincében! Mi járhat a fejükben? Fogalmazd meg röviden gondolataikat!

a) a kisiú nagymamája:

b) szabadságharcos, akinek bujkálnia kell:

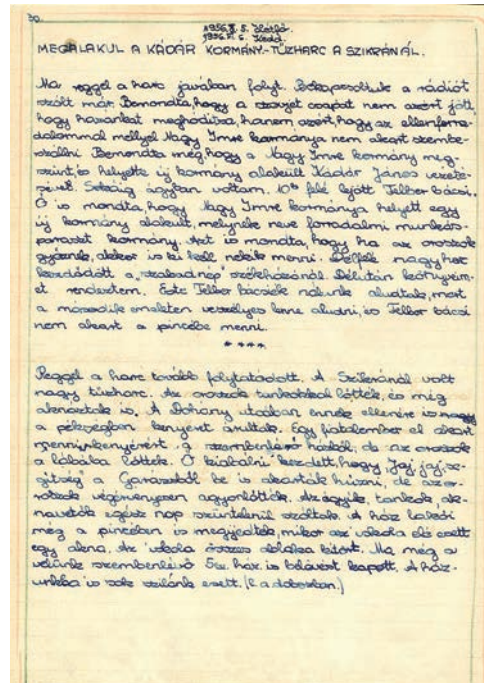
» Óvóhely a forradalom idején (1956, Nagy Gyula fotója, Fortepan)

6. Olvasd el Csics Gyula gyermekkori naplójának részletét 1956. november 5-éről!

„Ma reggel a harc javában folyt. Bekapcsoltuk a rádiót szívt már. Bemondta, hogy a szovjet csapat nem azért jött, hogy hazánkat meghódítsa, ha nem azért, hogy leszámoljon az ellenforradalommal mellyel Nagy Imre kormánya nem akart szembe szállni. Bemondta még, hogy a Nagy Imre kormány megszűnt, és helyette új kormány alakult Kádár János vezetésével. Sokáig ágyban voltam. [...] Dél felé nagy harc kezdődött a »szabad nép« székházánál. Délután könyveimet rendeztem. Este Felber bácsiék nálunk aludtak, mert a második emeleten veszélyes lenne aludni, és Felber bácsi nem akart a pincébe menni.

Reggel a harc tovább folytatódott. A Szikránál volt nagy tűzharc. Az oroszok tankokkal lötték, és még aknáztak is. A Dohány utcában ennek ellenére is a pékségben kenyeret árultak. Egy fiatalember el akart menni kenyérért a szemben lévő házból, de az oroszok a lábába löttek.”

(Forrás: <http://mek.oszk.hu/05700/05775/05775.pdf>)

a) Idézz egy részletet a szövegből, amely történelmileg is igaz, és idézz egyet, amely egyértelmű hazugság!

Igaz: _____

Hamis: _____

b) Mit gondolsz, miért nem akart Felber bácsi a pincébe menni?

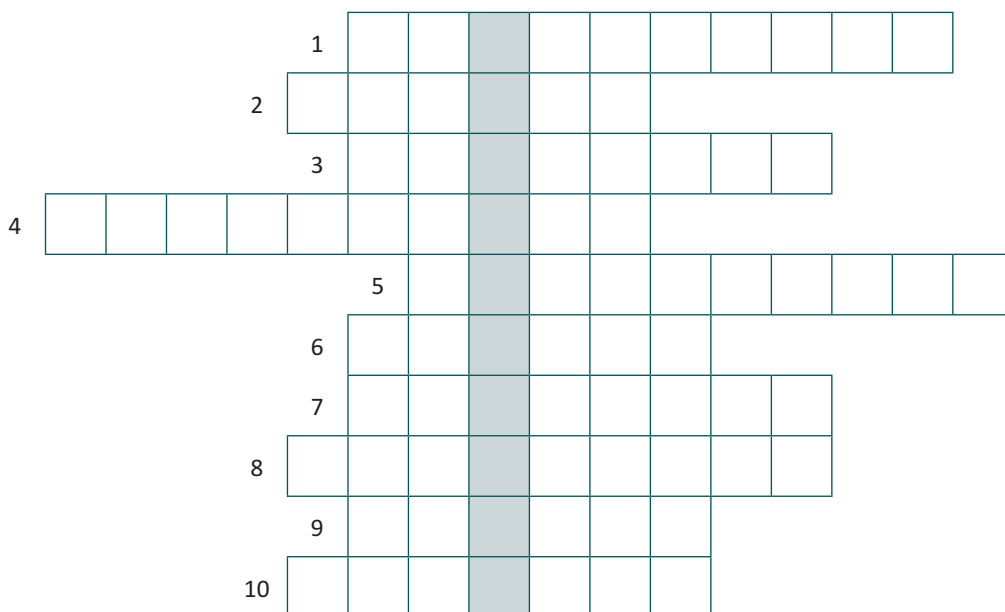
c) Idézz egy olyan részletet, amely a szerző magánéletére utal!

d) Olvass még további részleteket, néhány nap történéseit a műből! Válassz három szakaszt, amelyet érdekesnek találtál, és olvasd fel az osztálynak!

7. Idézzétek fel páros munkában, hogy az elmúlt években megismert művek közül melyek íródtak gyermeki nézőpontból! Válasszatok ki közülük kettőt, és fogalmazzatok meg egy-két mondatban, vajon miért tudnak többet elmondani és érzékletesebben beszélni témájukról!

A magyar irodalom napjainkig » Összefoglalás

1. Fejtsd meg az alábbi keresztrejtvényt! Ha jól válaszolsz a kérdésekre, a színes oszlopban egy lírai műfaj elnevezését kapod.

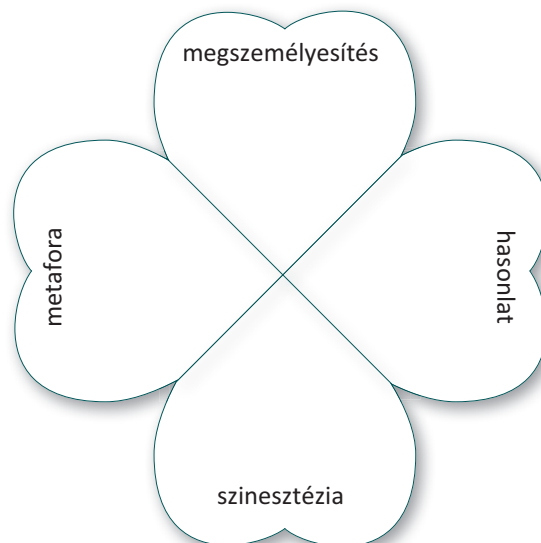
1. Erről írt Illyés Gyula egy hosszú mondatot.
2. *Hazatérés* című versét olvastuk ebben a fejezetben (Sándor).
3. „*Létem ha végleg lemerült, / ki rettentí a...*”
4. Politikai céllal, már eleve meglévő ítélettel lefolytatott jogi eljárás.
5. 1956. október 23-án tört ki.
6. Nedves falra festett kép.
7. Költői eszköz: két fogalom, jelenség azonosítása közös külső vagy belső vonásaik vagy hangulati egyezésük alapján.
8. *Egy szenvedély margójára* című költeményét olvastuk (János).
9. Nagy László *Ki viszi át a Szerelmet* című művében hegedűje van.
10. Jónás Tamás versében „lassul”.

a) Ha megfejtetted a rejtvényt, írd le a megoldásul kapott lírai műfaj meghatározását!

b) Mely eddig tanult versek sorolhatók ebbe a műfajba?

2. Írd be az alábbi versrészletek sorszámát a megfelelő kategóriába!

1. „a csillag: kémlelő ablak”
2. „a csönd úgy kiabál”
3. „Van mohos, alvó pincefalom”
4. „Posta a ládám tölti kuszán”
5. „cipelem ezt a kisfiút a lovagot”
6. „fönn az égen [...] rostokol a nagybajszu Hold.”
7. „zengő szoborkövek”
8. „Miként erdélyi templomok falán Freskók cafatja [...] – Olyak leszünk mi”
9. „mindenki szem a láncban”
10. „Hord a tulajdon, mint lavina”
11. „Mosolynak könnyű tánca”
12. „néma könnyek”
13. „néma szakítás”
14. „ott van a vallomásban, [...] mint légy a borban”
15. „ráncok hős föltámadása”
16. „szikla-csípők”
17. „veled megy, mint az emlék”

3. Olvasd el az alábbi szöveget, és oldd meg a hozzá kapcsolódó feladatokat!

A Faludy-fesztiválon részt vevő fiatalok nagy része úgy látja, hogy a kortárs szerzőkön keresztül meg lehet szeretni az irodalmat, hiszen a mai költők témaválasztása és nyelvezete képes megszólítani, olvasásra ösztönözni a diákságot. A megzenésített versek élménye, az élő költők estje pedig szélesebb távlatot nyújt nekik. Többen vélték úgy, hogy szívesebben olvasnak el egy művet, ha az adott költő, író életrajzát is ismerik, sőt, személyesen is találkoztak vele. Ez a szórakozva tanulás kiváló lehetőség a tananyag kiegészítésére.

Az általános iskolások főleg a kötelező házi olvasmányokat veszik kézbe, de a kötelező klasszikusok (Gárdonyi Géza: *Egri csillagok*, Móricz Zsigmond: *Légy jó mindhalálig*, Jókai Mór: *A kőszívű ember fiai*) mellett közkedvelt Wass Albert, illetve a kortársak közül Kányádi Sándor és László Noémi is.

A megkérdezett diákok között voltak, akik inkább ifjúsági folyóiratokat, magazinokat olvasnak, de olyan is, akinek kedvenc olvasmánya a Facebook közösségi oldal, és legutóbb három éve vett könyvet a kezébe, azt is csak iskolai kötelezettségből.

Az rendezvény egyik meghívottja, Márkus András költő szerint manapság rengeteg az információs anyag, nagyon sok vers és próza jelenik meg, ezért is nehéz a tájékozódás. Régebben néhány könyv látott napvilágot évente, és nem ötszáz példány fogyott el belőlük, hanem több ezer. Az irodalom jelenleg hullámvölgyben van, a fiatalok már nem olvasnak nyomtatott könyvet, de még nem ismerik az e-bookot. Hozzávetőleg öt éven belül ez meg fog változni, és az ifjúság inkább a világhálón fogja keresni az irodalmi termékeket.

(Varga Melinda *Olvasnak-e a fiatalok kortárs irodalmat?* című írása nyomán, 2011, www.irodalmijelen.hu)

a) Gyűjtsd össze vázlatpontokba, ki mit mond az olvasásról!

A fiatalok	A költő

b) Mi a véleményed az olvasásról általában, illetve a kortárs költők, írók műveinek olvasásáról? Gondolataidat foglald össze, és írd be a táblázatba!

Számomra az olvasás...	A kortárs irodalomról azt gondolom...

c) Mely szerzők a kedvenceid? Készítsd el a saját „top 10-es” listádat a füzetbe!

d) Használod-e az internetet irodalmi művek olvasására? Válaszodat indokold meg két-három mondatban!

e) Csoportokat alkotva beszéljétek meg, mit gondoltok a fenti szövegről! Egyetértetek az olvasottakkal? Vagy egészen más véleményetek van erről?

4. Alkossatok csoportokat, és készítetek fényképekből, újságkivágásokból álló tablót az alábbi témák valamelyikéről!

Az 1956-os forradalom

A mi irodalmunk

Tisztelet az ősöknek

Weöres Sándor költészete

Ki viszi át a Szerelmet

Regények » „Ha egyszer újra béke lesz”

Szabó Magda: Abigél (részlet)

„Vigyázat, mély víz! Csak úszóknak!” E kérdéseket csak azok tudják megválaszolni, akik alaposan elolvasták a regényt!

1. Rendszerezd a regény szereplőit! Írd be a neveket a megfelelő csoporthoz!
Aradi, az árkodi ellenállás résztvevői, Bánki, Horn Mici, Kalmár, Kiss, Kőnig, Kuncz Feri, Marszell, Mimó, Mráz, Murai, Szabó, Torma Gedeon, Torma Piroska, Vitay tábornok, Zsuzsanna prefekta

Gina pesti kapcsolatai	Gina osztálytársai	Gina nevelői	Más árkodi felnőttek

2. Rendezd időrendbe a történet egyes mozzanatait!

- A Kuncz Ferivel való szökési kísérlet megghiúsítása
- A légitámadás, kibékülés a társakkal
- A zsidó származású lányok papírjainak átadása
- Az akvárium összetörése
- Bánki levelet küld Kuncz Ferinek
- Gina édesanyjának halála
- Gina első szökése
- Gina és apja érkezése Árkodra
- Gina összeveszik társaival
- Gina szökése az intézetből Horn Mici fortélyos segítségével
- Házkutatás Horn Micinél az árkodi ellenálló után
- Horn Mici leleplezi Ginának Abigélt
- Német megszállás, Vitay tábornok letartóztatása

3. A regény cselekményét különböző konfliktusok, illetve rejtélyek mozdítják előre. Egy-egy probléma megoldása után (némi átfonódással) máris egy másik lép be az előző helyébe. Válaszolj az alábbi kérdésekre!

► *Jelenet az Abigél című filmből*
(1978, rendező: Zsurzs Éva)

a) Miért kell Ginának intézetbe vonulnia?

b) Hogyan lehetne megszökni vagy elmenekülni a Matulából?

c) Hogyan lehet elvegyülni a lányok közösségében?

d) Vajon ki lehet Gina apjának a megbízottja?

e) Mi Bánki problémája?

f) Hogyan lehet megvédeni a zsidó származású lányokat az elhurcolástól?

g) Hogyan szökjön meg Gina Kuncz hadnaggyal?

h) Kicsoda valójában Abigél?

4. Fogalmazd meg, mire ismertél rá a regényben a saját életedből! Mi az, amin meghökkentél, mennyire másként is lehetséges, mint a te életedben?

a) Miben hasonlít a regényben megismert világ és a mai?

b) Miben hasonlít a Matula és a te iskolád? Sorolj fel pozitív hasonlóságokat (legalább kettőt)!

c) Sorolj fel negatív hasonlóságokat (legalább kettőt) a Matula és a te iskolád között!

d) Mi volt jobb a Matulában, mint a te iskoládban?

e) Mi volt rosszabb a Matulában, mint a te iskoládban?

f) Mi az, amit szeretsz Ginában?

g) Mi az, ami nem tetszik Ginában?

h) Miben hasonlítasz Ginára? Miben nem? Kihez hasonlítasz a regényben?

i) Mikor és mit cselekedtél volna másként, mint Gina? Miért? Nem tartod helyesnek, vagy nem lettél volna képes rá? (Például kimászni a szuterén ablakán...)

5. Dolgozzatok három-négy fős csoportokban! Olvassátok el az alábbi részletet Tóth Krisztina *A tolltartó* című novellájából, és oldjátok meg a hozzá kapcsolódó feladatokat!

„Az indigókék iskolaköpenyek és indigókékbe csomagolt füzetek és könyvek korában voltam gyerek. A hatalmas iskolaépületet mindig betöltötte az ebédlőből felszivárgó főzelékszag, ami elkeveredett a tornaterem pállott gyerektest- és tornacipőgumi-szagával. A földszinti visszhangos, neonfényes hodály egyébként óriási mérete ellenére se tudta kiszolgálni az ide járó több száz diákot: ha egyszerre több osztálynak volt testnevelésórája, az egyik csapat mindig lépcsőzött. Az épület jobb oldalán libasorban futva felmentünk a másodikra, majd a széles és hosszú összekötő folyosón átszaladtunk a hátsó lépcsőhöz, és a bal oldalon ismét le. Aztán újra. Hatszor, hétszer, nyolcszor, kilencszer, amíg a dupla tornaóra véget nem ért, amíg az egykedvűen futó sűrű mükölépcső fokai csipős izzadtságtól elhomályosuló szemünk előtt össze nem futottak egyetlen végtelen mozgólépcsővé. A köröket az újra és újra feltűnő minták és kopások jelezték, hat, hét, nyolc, kilenc, hatodszorra látom a hasadékat, hetedszer jön a levált sarkú fok, nyolcadszor a kutyafej, kilencedszer a bölcsőforma kiöblösödés. A felső emeleten a hátsó lépcső előtt megtorpanva mindenki pihenhetett pár másodpercet, sítolva fújtattak még a legjobb futók is, a tizedik körnél pedig már senki se simogatta meg Nógrádi Sándor bronzfejének kifényesedett búbját, ami egyébként olyannyira kézre esett a fordulóban.”

(Tóth Krisztina: *Vonalkód*, Magvető Kiadó, 2013)

- a) Beszéljétek meg, milyen lehetett a szüleitek gyerekkorában iskolába járni, és milyen most! Készítsetek összehasonlító táblázatot, és mutassátok be a többieknek!

Az iskola szüleink gyerekkorában	Az iskola napjainkban

- b) Igazak vagy hamisak az alábbi állítások? Jelöljétek I vagy H betűvel!

Az iskolaépületben két lépcsőház volt.

A diákok párokban futnak.

Az iskolában volt mozgólépcső.

A diákoknak a lépcső hibái is segítenek a körök számolásában.

A lépcsőzéshez hozzátartozott a bronzszobor fejének megsimogatása.

- c) Vitassátok meg, hogy napjainkban szükség van-e iskolaköpenyre! Gyűjtsetek érveket és ellenérveket!

Regények » „most az eget is megnéztem”

Tamási Áron: Ábel a rengetegben (részlet)

1. Foglald össze két-három mondatban, milyen történelmi eseményre utal Ábel a regény kezdő soraiban!

„Abban a nevezetes ezerkilencszáz és huszadik évben, vagyis egy esztendőre rá, hogy a románok kézhez vettek minket, székelyeket...”

2. Rajzos szómagyarázat: kösd össze a szavakat a hozzájuk tartozó rajzzal, majd válassz ki kettőt, és írd hozzájuk magyarázó szócikket! (Három rajzhoz nem tartozik szó.)

kaliba

tarisznya

zsúpfedél

pityóka

3. Igazak vagy hamisak az alábbi állítások? Jelöld I vagy H betűvel!

Ábel apja akkor ért haza, amikor a fia éppen kukoricát fejtett.

A kutya megugatta a hazaérkező apát.

Ábel csak három ujjal volt magasabb az apjánál.

Ábel korábban meghúzta a bokáját, ezért volt most bekötve.

A nyúl lábai össze voltak kötve.

4. Mi járhat az apa fejében? Írd meg a gondolatait két-három mondatban, amikor...

a) ...hazaérkezik:

b) ...Ábel kimegy vízért:

c) ...Ábel másodszorra is kimegy, miután ezt mondta: „*de hátha jó egy nyúl, s az visszahozza!*”:

5. Állítsd időrendi sorrendbe az alábbi részleteket!

„Hát a szárazság is olyan nagy volt? – kérdezte.”

„A parancs: parancs! – mondtam, és kifelé indultam.”

„Mért sóhajta akkorát – kérdeztem –, mintha elfutó nyulat látott volna?”

„Tán nem fáj attól fogva örökké? – kérdezte általában.”

„Kár pedig, mert a fiú úgy fejt pontosan, ahogy az atyától tanulta.”

6. Az alábbi részletekben Ábel és az apja évődik egymással. Döntsd el, ki a győztes az idézett tréfálgatások végén!

a) „– Hát van-é sok bükkmakk az erdőn? – kérdeztem.

– Ott van elég – felelte.

– Hát disznyó hozzá?

– Azok mind itthon laknak a faluban – mondta apám; s odaállott mellém, és álltából nézni kezdte, hogy miképpen is fejtem a törökbúzáét.”

b) „– Hát hogy fejlik a törökbúza? – kérdezte ismét.

– Ez jól, ha jól fejt valaki – feleltem én is.

Erre is csak tovább nézte az én munkámat, amiből én már tudtam, hogy hibát keres.

– Hát te nem fejtet valami jól – szólalt is meg.

No, erre felnéztem reá, s mosolyoghattam is egy kicsit.

– Ezt dicséretképpen mondá-e? – kérdeztem.

– Nem éppen.

– Kár pedig, mert a fiú úgy fejt pontosan, ahogy az atyától tanulta.”

c) „– No, csakugyan nőttél, amióta nem jártam haza – ismerte mégis el.

– Mennyit?

– Kilenc napot.

Mindjárt kitaláltam, hogy a kilenc napot azért mondja, mert éppen annyi ideje nem láttuk egymást.

– Édesapám sem nőtt egy nap alatt kettőt – feleltem neki.

– Én sem, az igaz – mondta, s majd gyengén panaszló hangon hozzátette: – De azért, amikor én a te korodbeli gyermek voltam, s apám hazajött valahonnét messziről, örökké megkérdeztem tőle, hogy nem ehetnék-e vagy nem ihatnék-e valamit.”

d) „– A parancs: parancs! – mondtam, és kifelé indultam.

– Hová mész? – kérdezte apám.

– Édesapám parancsolatjára megpróbálok nyulat fogni.

– Tán nem ment el az eszed?

– Nekem lehet, hogy el – feleltem –, de hátha jó egy nyúl, s az visszahozza!”

7. Székelyföld nevezetességei

a) Könyvtári és internetes kutatómunka: jelöld a térkép vázlaton az Erdélyi-medence és Székelyföld területén található három megyét! Írd be a mai elnevezésüket!

b) Könyvtári és internetes kutatómunka: gyűjts össze legalább öt székelyföldi nevezetességet, amelyeket egy többnapos kiránduláson mindenképpen felkeresnél! Készíts részletes útitervet! Figyelj arra, hogy természeti és kulturális értékek is szerepeljenek a listádon!

c) Háromfős csoportokban számoljátok be egymásnak otthoni munkátokról! Tervezzétek meg közösen egyhetes székelyföldi osztálykirándulásokat! Rajzoljátok fel egy csomagolópapírra az útvonalat és a főbb látnivalókat! Mutassátok be 2-3 percen az osztálynak a térkép segítségével elképzeléseiteket!

Tamási Áron: Ábel a rengetegben (részlet)

1. Adjátok elő Ábel és a pénztáros beszélgetését! Használjátok a „belső hangok” módszerét: az alábbi megszólalások előtt fogalmazzatok meg röviden a szereplő gondolatait! (Miközben egy páros felolvassa a párbeszédet, többen is elmondhatják az adott helyen az általuk leírt gondolatokat.)

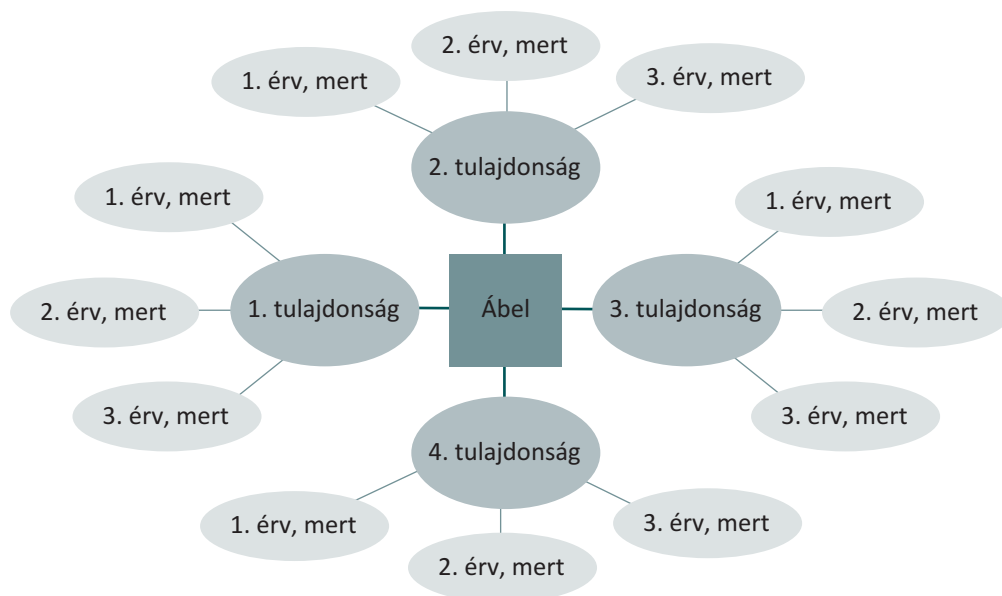
Ábel: „– Tán nem akar hazamenni ilyen hamar, nagyságos fiatalúr?”

Pénztáros: „– Van egy-kettő-három, annyi bizonyos!”

Pénztáros: „– S hát azt hogy irtottad ki?”

Ábel: „– Szárított kökény összetörve; s aztán kecsketejjel megkásásítva.”

2. Készítsetek jellemtérméket Ábelről! Háromfős csoportokban dolgozzatok, lehetőség szerint egy A/3-as méretű poszterre! Mindenki írjon egy-egy tulajdonságot, majd fűzzetek mindegyikhez egy-egy érvet! Ügyeljete arra, hogy ne szerepeljen kétszer ugyanaz a jellemző!

3. Írd meg a tankönyvben szereplő regényrészlet folytatását a pénztáros szemszögéből hat-nyolc mondatban! Vajon hogyan alakult a szeplők sorsa?

4. „...ennek a mostani ijedtségemnek nem egy szára volt, hanem kettő. Az egyik a pénztáros »balzsamír« felelete vigyorgott, amelyből azt lehetett sejteni, hogy a szeplős tervemet keresztüllátta...”

Melyik közmondás lehet a leginkább igaz Ábel következtetésére? Miért? Indokold meg a választásodat!

Bátraké a szerencse.

Ki korán kel, aranyat lel.

Ki mint vet, úgy arat.

Egy fecske nem csinál nyarat.

Ha rövid a kardod, toldd meg egy lépéssel!

5. Szerinted megérdemli Ábel, hogy vele marad a csendőr? Gyűjts érveket a T-ábrába!

Megérdemli, mert...	Nem érdemli meg, mert...

6. „...amiben már benne volt annak a magja, hogy ő is igazgató lesz valamikor. Vagyis úgy gondolkodott, hogy nemcsak dolgozni kell a fizetésért, hanem az egyszőrűeknek össze is kell tartani.”

► Jelenet az *Ábel a rengetegben* című filmből (1994, rendező: Mihályfy Sándor, szereplő: Ilyés Levente)

- a) Mit gondol Ábel a vezető pozícióban levő emberekről? Foglald össze véleményét néhány mondatban az olvasott részlet segítségével!

- b) Szerinted milyen a jó vezető? Fogalmazd meg a gondolataidat két-három mondatban!

7. Milyen költői képek az alábbiak: megszemélyesítés, hasonlat vagy metafora? Magyarázd meg, mi a képzettársítás alapja!

- a) „Ott a világosságnál megint a szemembe potyogtak a szeplői, és a tervem után vigyorogtak.”

- b) „A szavaim szinte piros taréjt is növesztettek a pénztáros fejére”

- c) „A pénztáros az arcát mutatta, melyen a mutatóujjával ugrált is, mint a madár, amikor a csőrével magot szedeget.”

- d) „a boldogság virágait gondtalanul kezdhettük szedegetni”

- e) „A másikon pedig a csendőr díszelgett, mint egy fekete madár, aki most, balzsamír fejében eleven jelképnek itt maradt.””

Kertész Imre: Sorstalanság (részlet)

1. Az alábbi részletek alapján foglald össze egy-egy mondatban, hogyan tekint az elbeszélő, Köves Gyuri a saját sorsára!

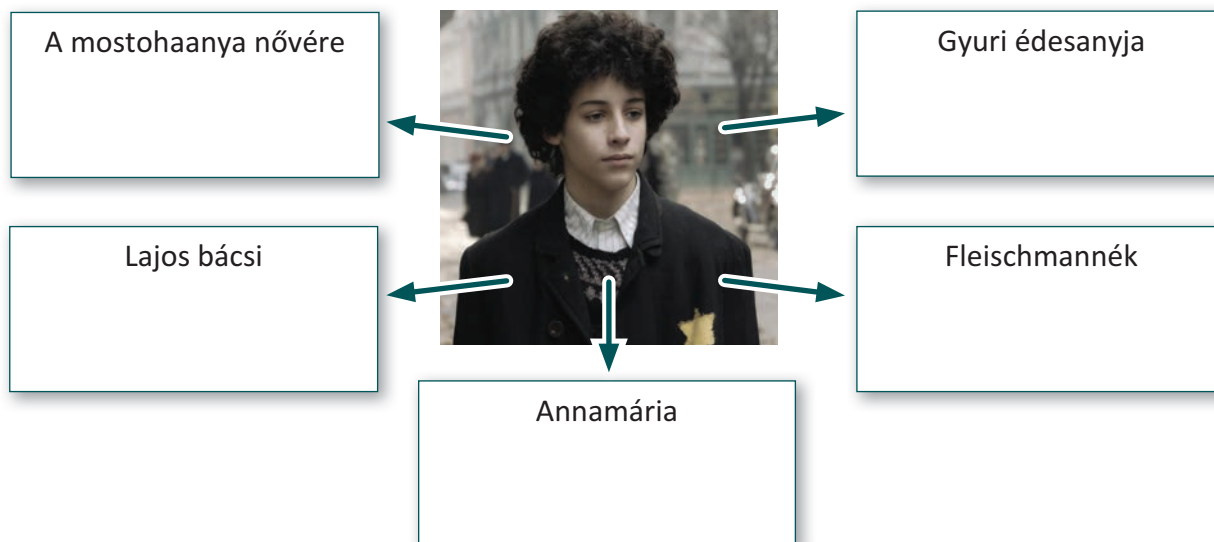
„Maga a munka különben nem mondható igen fárasztónak, s így, a fiúk társaságában eléggé szórakoztató is: amolyan segédletből áll, kőművesi feladatkörben.”

„Mondtam neki, szerintem ez csak egészséges.”

„Anyámat is elmegyek meglátogatni minden héten kétszer, a néki járó délutánjaimon, mint rendszeren. Ővele már több a gondom. [...] kényelmetlen érzéssel szálltam villamosra, mert persze, hogy anyámhoz ragaszkodom, s természetesen bántott, hogy ma sem tehettem érte semmit.”

„Ővele [Annamáriával] különben némiképp sajátságos helyzetbe kerültem. [...] Eredetileg csupán annyit akartam neki megmutatni [...] Aztán már csak arra emlékszem, hogy a száját kerestem. Langyos, nedves, némileg tapadós érintés elmosódott élménye maradt meg bennem. No meg egyfajta derűs csodálkozás, mert hát mégiscsak, ez volt az első csókom egy leánnyal, s amellettt épp akkor nem is számítottam rá.”

2. Párokat alkotva beszéljétek meg, hogyan látják Gyuri sorsát rokonai, hozzátartozói! Írjátok be az ábrába a kulcsszavakat!

3. Állítsd össze Gyuri egy napjának képzeletbeli időbeosztását!

4. Olvasd el az alábbi részletet *Anne Frank naplójából*! A szerző, Anne körülbelül annyi idős volt, mint te most, amikor naplóját írni kezdte egy amszterdami ház „hátsó traktusában”. A náci zsidóüldözése elől menekült oda szüleivel.

„1942. augusztus 21, péntek

Drága Kitty!

»Odúnk« csak most lett ám »igazi« rejtekhely. Kraler úr ugyanis jónak látta, hogy egy szekrényel eltakarja a hozzánk vezető ajtót, mert az elrejtett kerékpárok miatt igen gyakori a házkutatás. Persze olyan szekrényel, amely forgatható és úgy nyílik, mintha ajtó volna.

A szekrényt Vossen úr készítette. Időközben ugyanis elárultuk neki, hol vagyunk, s ő nagyon szívesen támogat bennünket. Ha ezután a földszintre akarunk menni, előbb le kell hajolnunk, aztán ugranunk egyet, mert eltüntettek egy lépcsőfokot. Három nap alatt valamennyiünk homlokán egész csomó dudor sorakozott, mert mindig beleütöttük a fejünket az alacsony ajtófélfába. Most azonban a szemöldökfát kikárpitották egy szövetdarabbal, amelybe faforgácsot tömtek. Majd meglátjuk, jobb lesz-e így!

Egyelőre nemigen tanulok. Szeptemberig szünidőt engedélyeztem magamnak. Azután majd apa foglalkozik velem, mert rengeteget felejtettem abból, amit az iskolában tanultam.

Nem valami változatos az életünk. Van Daan úr meg én örökösen kötözködünk egymással. Margot-t azonban nagyon kedveli. Mama néha úgy bánik velem, mint egy kisbabával, s ezt ki nem állhatom. Máskülönben javul a helyzet. Peterrel még mindig nem barátkoztam össze. Unalmas fiú. Naphosszat lustálkodik az ágyban, olykor fúr-farag valamit, aztán újból csak szundikál. Micsoda mafla!

Kint megint szép, meleg az idő, és ezt mindennek ellenére ki is használjuk, amennyire csak lehet. Fent a padláson kinyitunk egy összecsukható ágyat és sütkérezünk a padláslyukon beáramló napsugarakban.

Anned”

(Fordította: F. Solti Erzsébet, forrás: mek.oszk.hu)

a) Idézd fel, mi lett Anne Frank sorsa!

► Anne Frank

b) Hasonlítsd össze a naplórészletet Kertész Imre regényének részletével!

	Anne Frank naplója	Sorstalanság
Az elbeszélő személye		
Helyszín		
Idő		
Hogyan érinti az elbeszélőt a zsidóüldözés?		
Az elbeszélő viszonya az eseményekhez		
Az elbeszélő viszonya a családjához		
Az elbeszélő viszonya a másik nem képviselőihez		

c) Csoportokat alkotva beszéljétek meg, mit gondoltok a gyerekek szenvedéséről! Beszéljétek meg azt is, mit lehet tenni a gyerekekkel való embertelen bánásmód megakadályozásáért!

5. Kutatópárokat alkotva válasszatok egyet az alábbi fogalmak közül! Nézzetek utána a könyvtárban vagy az interneten! Látogassatok el a Holokauszt Emlékközpont oldalára (www.hdke.hu/)! Itt található Magyarország egyetlen olyan közgyűjteménye, amely kizárólag a vészidőszak személyes emlékeinek, képi, tárgyi és iratanyagának gyűjtésével, életútinterjúk készítésével, feldolgozásával és bemutatásával foglalkozik. Kutatásotok eredményéről számoljatok be kiselőadás formájában a többieknek!

holokauszt

gettó

zsidótörvények

munkaszolgálat

koncentrációs táborok

Kertész Imre: Sorstalanság (részlet)

1. A szöveg többször is hivatkozik a „pokol”-ra.

a) Párokat alkotva fogalmazzátok meg, mit jelent a pokol a hétköznapi, és mit a vallási szóhasználatban!

Hétköznapi értelemben	Vallási értelemben

b) Mire használja a pokol képét Gyuri beszélgetőtársa? Mit gondol erről Gyuri? Fogalmazz meg két-három mondatban!

2. Gyuri több kérdésre is azt válaszolja: „Természetesen.”

a) Sorolj fel néhány kérdést, amelyre te is ezt a választ adnád!

b) Fogalmazz meg egy-két mondatban, milyen típusú kérdések ezek!

c) Párokat alkotva beszéljétek meg, miért veszíti el türelmét Gyuri beszélgetőtársa, amikor a fiú többször is így felel neki!

d) Képzeld el, hogy találkozol Köves Gyurival! Mit kérdeznél tőle? Szerinted ő mit válaszolna neked? Írj tíz-tizenkét soros párbeszédet a füzetedbe!

3. Olvasd el az alábbi, a *Sorstalanság* című regényről írt szöveget:

„Megütközést és döbbenetet érez az első magyar irodalmi Nobel-díjas *Sorstalanság* című regényének olvasója is, függetlenül attól, hogy első megjelenése idején vagy azóta szembesült-e Kertész Imre írói világával. A koncentrációs tábor tizennégy éves gyermekként megjárta és onnan hazatért író ugyanis merőben másképp láttatta [...] 1975-ben megjelent első regényében a vele történeteket, mint más holokausztábrázolókat. Hűvösen, tárgyilagosan – panasztól, vádtól, pátosztól és tragikus felhangoktól tudatosan tartózkodva –, egy pedáns könyvelő precizitásával leltározta meghurcoltatásának élményeit, olyan elképesztő állítással sokkolva olvasóit, hogy a lágerek világa után honvágyat is lehet érezni.”

(Részlet Valachi Anna *A túlélés lélektana* című tanulmányából; Eső, 2002/4., www.esolap.hu)

a) Nézz utána, mikor kapott irodalmi Nobel-díjat Kertész Imre!

b) Fogalmazd meg saját szavaiddal két-három mondatban, miért volt újszerű Kertész Imre holokausztábrázolása!

c) Írj olvasói levelet Kertész Imrének, amelyben beszámolsz neki, milyen érzéseket, gondolatokat váltott ki belőled regénye!

4. A holokauszt áldozatairól április 16-án emlékezünk meg.

a) Nézz utána, miért éppen ezen a napon van a megemlékezés!

b) Csoportokat alkotva tervezetek iskolai megemlékezést április 16-ára!

► *Magyar Zsidó Mártírok Emlékműve* (Budapest, 1990, Varga Imre alkotása)

Rejtő Jenő: Az előretolt helyőrség (részlet)

1. Keresd meg a könyvtárban vagy az interneten, hogyan kapcsolódnak az alábbi szavak és kifejezések Rejtő Jenőhöz!

a) P. Howard:

b) kabaré:

c) Párizs:

2. Két Rejtő-regény első sorait olvashatjátok. Fogalmazzátok meg két-három mondatban, miért mulatságosak ezek a részletek!

a) *„Négy különböző nemzetiség képviselője volt az asztalnál: egy amerikai gyalogos, egy francia őrvezető, egy angol géppuskás és egy orosz hússaláta. A gyalogos, az őrvezető és a géppuskás a padon foglaltak helyet, a hússaláta az asztalon, egy tálban.”*

(A három testőr Afrikában)

b) *„– Uram! A késemért jöttem!*

– Hol hagyta?

– Valami matrózban.

– Milyen kés volt?

– Acél. Keskeny penge, kissé hajlott. Nem látta?

– Várjunk... Csak lassan, kérem... Milyen volt a nyele?

– Kagyló.

– Hány részből?

– Egy darabból készült.

– Akkor nincs baj. Megvan a kés!

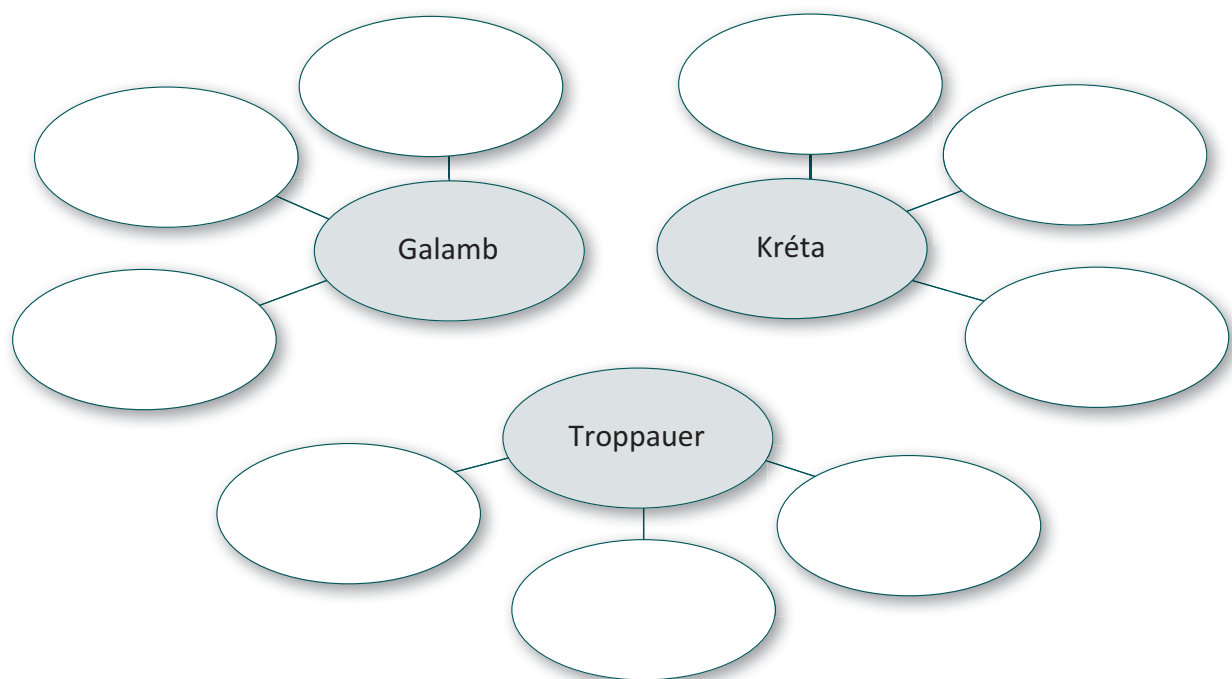
– Hol?

– A hátamban.

– Köszönöm...”

(Pizskos Fred, a kapitány)

3. Milyenek ismerjük meg az alábbi szereplőket? Írd be a tulajdonságaikat a pókhálóábrába!

4. Két verscímet hallhatunk Troppauertől: *Én egy virág vagyok* és *Anyám, te vagy árva fiad csillaga*. Írj te is néhány, az említettekhez hasonló címet!

5. Készíts négy-öt kockából álló képregényt a hajón játszó játékosok jelenetéből!

1. Írd az alábbi részletek alá a szerző nevét és a mű címét!

a) *„Még nagyobb öröme adott okot, amit pár lépés után az út bal szegélyén pillantottunk meg: vízcsap volt, semmi kétség, affajta útmenti nyomóskút. Próbált volna mellette egy piros betűs tábla óvni: »Kein Trinkwasser« – hanem hát e percben ez egyőnket se igen tarthatott vissza, persze. A katona egész türelmes volt, s elmondhatom, rég esett már víz ennyire jól, még ha utóbb valami vegyszer sajátságos, szúrós és émelyítő ízét hagyta is a számban.»*

Szerző: _____

Cím: _____

b) *„Amíg tovafelé mendégéltem, örökösen járt a szemem, mert nagyon megszerettem, hogy találjak valamit. De csak mentem s mentem az ősvadon fenyőerdőben, s nem láttam semmit, csupán a nagy, egyenes fákat, amelyek kevélyen szivaroztak az őszi napfényben. Bolha nagy szakértelemmel szimatolta mellettem a földet, s ebből mindjárt láttam, hogy legnagyobb segítségemre lesz a vadak megkerítésében is, ha a puska járását kitanulom, s a bátorságom is megemberesedik.»*

Szerző: _____

Cím: _____

c) *„A legszebb verseimet lopták el. Közte volt az eposzom is: »Holnap indul a század csuklógymakorlatra. Írta Troppauer Hümér.« Ez neked nagyon tetszett...»*

Szerző: _____

Cím: _____

d) *„Innen nincs kijárási őrizet nélkül, ide nem jöhet be senki, ez az egyetlen olyan hely az országban, ahol biztonságban várhatsz meg, míg a háborút befejezzük, és hazavihetlek végre. Hát innen szöktél meg a múltkor. Ha sikerült volna, és csak egy embernek panaszkodol el Pesten a Matula rémes szokásait, már vissza se hozhattalak volna, mert a titok kiderült, és ha bekövetkeznék a legrosszabb, és valóban gyanakodni kezdenének rám, pár hónap múlva talán tús lennél, akinek az élete csak az én becstelenségem árán váltható meg. Ezt akarod?»*

Szerző: _____

Cím: _____

2. Hasonlítsd össze Ábelt és Köves Gyurit a megadott és a saját szempontjaid szerint!

	Ábel	Köves Gyuri
Helyzetük		
Hozzáállásuk a világhoz		
Családjuk		
Sorsuk alakulása		
1. saját szempont:		
2. saját szempont:		
3. saját szempont:		

3. Mely regényhősöket ismered fel az alábbi részletekben? Írd a szöveg alá a szereplő nevét!

a) „Magamon az amerikai hadsereg zöld posztónadrágját, tartósnak ígérkező, gumitalpú fűzőscipőjét, fölötte kikezdehetetlen bőrből való lábszárvédőjét viseltem, a hozzá használatos szíjakkal, csatokkal. Fejemre fura alakú, az évszakhoz mindenesetre kissé nehéznek bizonyuló sapkát kerítettem, melyet meredek ellenző, a tetején meg éleivel, csúcsaival ferdén álló négyzet, mértani neve szerint – jutott régmúlt iskolaidőkből eszembe – rombusz díszített, s valamikor egy lengyel tiszt hordhatta én előttem, amint mondták.”

A szereplő neve: _____

b) „...nyurga, aránylag széles szájú, és elég csinos fiatalember volt. Örökké vigyorgott és nagy, kék szeme határtalan bizalommal nézett az emberekre. Hogy honnan jött és mit csinált azelőtt, senki sem kérdezte. Itt, a kikötő környékén a legnagyobb fokú modortalanság ismerőseink múltja iránt érdeklődni. Mindenki onnan jön, ahonnan akar, vagy ahonnan szabadon bocsátják. Szalmakalappal a fején érkezett, csíkos, meglehetősen rongyos kiskabátját az alsókarjára dobta, bambuszbotot forgatott az ujjai körül, halkan fütyörészett és dohányzott. Nagyvilági külseje nyomban feltűnt a kikötő rakodómunkásokból és rablókból álló egyszerű népe között. Elsősorban gyönyörű cipőit csodálták. Különösen az egyik volt rendkívül elegáns, a fehér betétes, gombos lakkcipő.”

A szereplő neve: _____

c) „Ha visszafordult a helyén, önmaga arcába mosolygott, az ő szürke szeme nézett vissza rá a tábornok arcából, az övéhez annyira hasonlító vonalú szemöldök alól. Még csak a hajuk is egyforma volt, hajszálaik anyaga, finomsága, éppen csak hogy a tábornoké őszülő és a [lányé] barna, szájuk, vonásaik, a foguk formája is azonos.”

A szereplő neve: _____

d) „Apám odaszállatván reám egy pillantást, már tovább nem marconáskodott, hanem elnevet-
te magát. Engem azonban félrevezetni nem lehetett, mert tudtam, hogy csak azért nevet, mi-
vel kicsinek lát. Az igaz lehet, hogy kicsi voltam, de hát időben is csak ahhoz mérve állottam,
hiszen a tizenötödik esztendőit csak azelőtt kilenc nappal tőtöttem volt bé. Ellenben apám
az ötvenet elrúgta volt már, s mégis csak valami három ujjal lehetett magosabb, mint én.”

A szereplő neve: _____

4. A regényekben különösen fontos szerepe van a szereplők jellemzésének. Az előző feladat pél-
dait felhasználva válaszolj az alábbi kérdésekre!

a) Hogyan tudja önmagát jellemezni az egyes szám első személyű elbeszélő?

b) Milyen eszközei vannak a külső elbeszélőnek a jellemzésre?

c) Hogyan lehet jellemezni a szereplőket a párbeszéd során?

d) Válassz ki egyet az olvasott regények szereplői közül, és jellemezd a fenti módok egyikével!

5. Több olyan regényt, regényrészletet olvashattál ebben a fejezetben, amelynek gyermek a fősze-
replője, esetleg a főszereplő-elbeszélője, az írója viszont felnőtt. Szerinted a felnőttek meg tud-
ják foglalmazni a gyerekek problémáit, hitelesen tudják ábrázolni a gyerekek világát? Vélemé-
nyedet foglald össze nyolc-tíz mondatban! Fogalmazásodban hivatkozz az olvasott regényekre!
Dolgozz a füzetedbe!

Kisepikai alkotások » „Bejárat a negyedik végtelenbe”

Karinthy Frigyes: Tanár úr kérem (részletek)

1. Melyik illusztráció ábrázolja a jó és melyik a rossz tanulót?

a) Írj mindkét rajz alá egy-két olyan jellemző vonást, amelyek segítségével rájöttél a válaszra!

b) Válassz egy-egy olyan idézetet a Karinthy-novellákból, amely kifejezi a felelés hangulatát! Másold a megfelelő illusztráció alá!

► Kass János
illusztrációi
(1959)

2. Hogyan viselkedett a tanár a jó és hogyan bánt a rossz tanulóval? Gyűjts össze minél több jellemző idézetet vagy tulajdonságot a tanárról, majd írd melléjük, szerinted milyen magatartás lett volna helyes!

A tanár viselkedése

Helyesebb lett volna

A tanár viselkedése	Helyesebb lett volna

3. Dolgozzatok három-négy fős csoportokban! Játsszátok el a két jelenetet, de ne teljesen úgy, ahogy azt Karinthy Frigyes humoreszkjeiben olvastátok! Változtassatok meg néhány részletet! Például a tanulók más tantárgyból felelnek, vagy a tanár nem kivételezik egyikükkel sem, vagy a tanár kérdésekkel segíti a rossz tanulót, hogy megtalálja a helyes válaszokat, vagy a jó tanuló egyáltalán nem készült, a rossz pedig mindent megtanult stb.

Örkény István: Ballada a költészet hatalmáról

KIEGÉSZÍTŐ TANANYAG

1. Olvasd el újra az idén tanult versek közül a kedvencedet, és válaszd ki a legszebb négy soros részletét! Beszéljétek meg a padtársaddal, hogy ki melyik versrészletet választotta, és miért!

2. a) Idézd fel és foglald össze, mit tanultál hatodik osztályban a balladai homályról!

b) Fejezd be az alábbi mondatot kétféleképpen: Örkény írására azért jellemző a balladai homály, mert nem tudjuk meg...

3. Írd be az alábbi részletek betűjelét a táblázat megfelelő helyére! (Nem biztos, hogy minden helyre találsz megfelelő idézetet.)

a) „A körúton állt egy telefonfülke.”

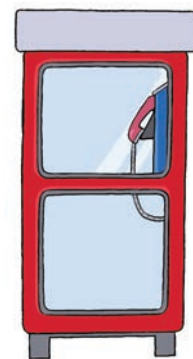
b) „Egyesek tudni vélték, hogy magas feszültségű áram van az ajtóban, mások szerint a nagy virágos hölgy meg a cinkosa el akarták rabolni a készülékben lévő érméket, de idejében lefűlelték őket.”

c) „A sarkon éppen pirosat jelzett a lámpa, a fülke megállt és várt.”

d) „...minálunk semmin sem csodálkoznak, legföljebb azon, ami természetes.”

e) „Hogy éjszaka mi történt a romoknál, mi nem, azt nem lehet kideríteni, mert a szigeten rossz a közvilágítás.”

f) „...négy verssor szólal meg a telefonkagylóban, olyan halkán, mintha hangfogós hegedűn...”

	Tárgyilagos (csupán tényt közöl)	Véleményt fogalmaz meg
hihető		
hihetetlen (fantasztikus)		

4. Hogyan változott meg a telefonfülke élete? Gyűjtsd össze, mi volt jellemző a fülkére a vers meghallgatása előtt, és mi jellemezte utána!

Előtte	Utána

5. a) Előfordult már veled, hogy egy könyv, egy színházi előadás vagy egy film nagy hatást gyakorolt rád? Fogalmazd meg, mit éreztél!

b) Az alábbi versrészletek szép példái annak, hogyan hat egy-egy műalkotás a költőre. Párosítsd az idézetet a hozzá tartozó képpel! Nézz utána a könyvtárban vagy az interneten, kik az alábbi festmények és épület alkotói!

1. „A sárga fényben a kövér banánok
S a sárga tájon barna emberek,
Az elveszett Éden, mely fájva-fájón
Bennünk zokog, ujjong, ragyog, remeg.”
(Juhász Gyula)

2. „Mennyi méltóság, lebegő kecsesség!
Két hölgy köszönthet egymásra szerencsét.
Fehéren burkol fejet patyolatvég,
sőt repes is még.”
(Csanádi Imre)

3. „s odalent
kertem az egész táj, hol óriás csiga
kétszarvú dómjával e bölcs bazilika”
(Babits Mihály)

(A)

(B)

(C)

Kisepikai alkotások » „Ott állt az angyal tehetetlenül”

Stawomir Mrozek: Az őrangyal

1. Gyűjtsd össze, hogyan próbált hatni az őrangyal a kisiúra a novella elején, és hogyan hat rá később!

2. Milyen a kisiú viselkedése az őrangyal új módszerének bevezetése előtt, és milyen utána? Foglald táblázatba!

A kisiú viselkedése az új módszer bevezetése előtt	A kisiú viselkedése az új módszer bevezetése után

3. Válaszold meg két-három mondatban az angyal kérdését!
„Vajon a Törvény a maga nemes fenségében nem ér semmit egyetlen poronty akaratával szemben?”

4. Neked kik az „őrangyalaid”? Hogyan próbálnak hatni rád?

Kisepikai alkotások » „Ragyog sárgán a ház homloka”

Lázár Ervin: A szökés

1. Készítsd el a mű történetterképét az alábbi szempontok alapján!

Hely: _____

Idő: _____

Szereplők: _____

Mi a probléma? _____

1. fontos esemény: _____

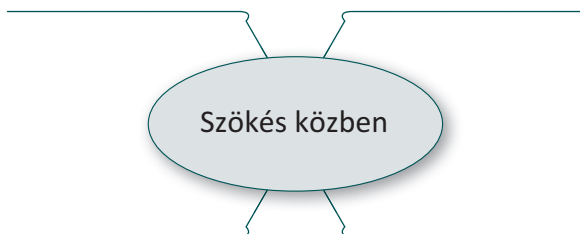
2. fontos esemény: _____

3. fontos esemény: _____

4. fontos esemény: _____

Megoldás: _____

2. Az előző feladat négy fontos eseménye alapján készíts képregényt a novelláról! Dolgozz a füzetedbe!
3. Milyen érzéseket keltett benned, milyen hangulatot közvetített számodra a történet egy-egy szakasza? Rendezd pókhálóábrába!

4. Szerinted miért kell Sivárt „Családfő”-nek szólítani? Mire utal a neve? Milyennek képzeled el őt a neve alapján?

5. Beszéljétek meg, miért nem nevezhető az olvasott novella mesének! Miért nem ajánlható kisebb (óvodás, illetve kisiskolás) korosztálynak?

1. Pontozd (1-től 5-ig) az alábbi szempontok alapján az olvasott műveket! Egy pontszámot csak egyszer használhatsz fel, minél inkább igaznak érzed azt a szempontot az adott történetre, annál magasabb pontszámot írd mellé a táblázatba!

	Izgalom, feszültség	Vidámság	Szomorúság	Nem várt fordulatok	Melyik mű szereplőjével tudtál leginkább azonosulni?	Neked mennyire tetszett?
Karinthy Frigyes: <i>A jó tanuló felel</i>						
Karinthy Frigyes: <i>A rossz tanuló felel</i>						
Örkény István: <i>Ballada a költészet hatalmáról</i>						
Sławomir Mrożek: <i>Az őrangyal</i>						
Lázár Ervin: <i>A szökés</i>						

a) Ha összesíted a pontszámokat, melyik mű kapta a legtöbb pontot? Mit gondolsz, miért?

b) Ajánld a kedvenc novelládat egy barátodnak röviden, az alábbi módokon!

- élőszóban
- e-mailben
- sms-ben

2. Ki volt számodra a legrokonszenvesebb szereplő az olvasott művekben? Készíts róla rövid jellemzést!

3. Újságíróként írd egy tíz-tizenkét mondatos tudósítást az egyik olvasott novella cselekményéről a füzetedbe! Ügyelj arra, hogy úgy számolj be az eseményekről, hogy közben ne értelmezd azokat!

4. „Minálunk semmin nem csodálkoznak, legföljebb azon, ami természetes” – olvashattad Örkény István egyperces novellájában.

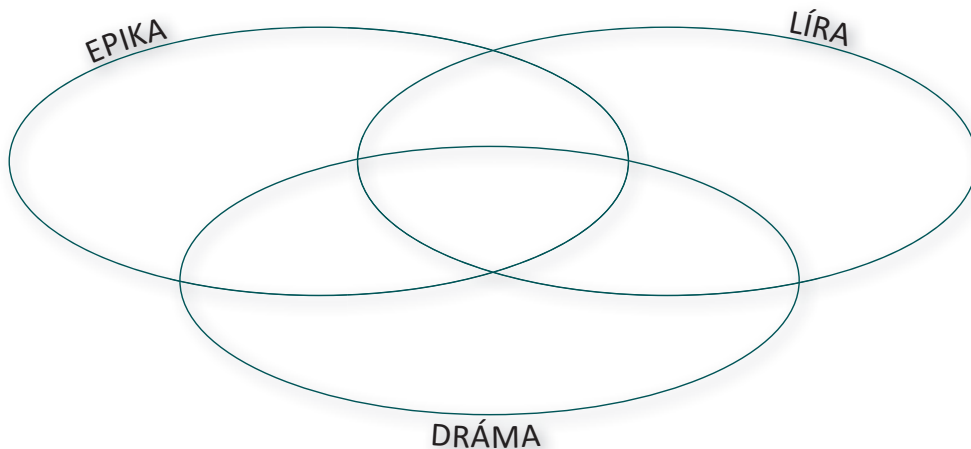
a) Keress olyan címeket és híreket újságokból vagy más médiumokból (televízió, rádió, internet), amelyek alátámasztják a fenti állítást! Figyeld azokra a címekre, amelyeknek nincs valódi hírértékük! Ezek általában hétköznapi dolgokat próbálnak szenzációként tálalni, csupán azért, mert egy felkapott hírességhez köthetők.

b) „Hírgyárosként” találd ki te is ilyen típusú címeket! Az előző feladatban gyűjtött példákkal összekeverve olvassátok föl egymásnak, majd próbáljátok kitalálni, melyik az „igazi”, és melyik a társatok által megírt!

5. Olvass el néhányat Örkény István egyperces novelláiból! Az írásokat megtalálod az interneten is: az orkenyistvan.hu oldalon vagy a Magyar Elektronikus Könyvtár honlapján (mek.oszk.hu). Írd néhány soros ajánlót ahhoz, amelyik legjobban tetszett! Ügyelj arra, hogy ne áruld el a történet csattanóját!

Bevezető

1. Írd a táblázatban felsorolt műfajokat a megfelelő műnemhez! Keress mindegyikre egy-egy példát az eddig megismert művek közül!

Műfaj	Példa
regény	
himnusz	
vígjáték	
ballada	
elbeszélő költemény	
novella	
mese	

2. Tegyük fel, hogy segítened kell egy színházi rendezőnek irodalmi alakok színpadi megformálásában! Milyen tanácsokat adnál neki? Másold a füzetedbe a táblázatot, és töltsd ki! Folytathatod a sort a kedvenc hőseiddel!

Irodalmi alak	Hogyan nézzen ki, milyen ruhát viseljen?	Hogyan viselkedjen, milyen belső tulajdonságok sugározzanak belőle?
Baradlay Richárd		
Nemecsek Ernő		
Jumurdzsák		

3. Olvasd el az alábbi szöveget, majd válaszolj a kérdésekre!

► A korabeli Globe Színház

„A Globe Színház nevét az épület tetejére emelt földgolyóról kapta; színpada hármasszögletes volt, melynek különböző részein más-más jeleneteket játszottak, így aztán az alkalmi rendezők – például Shakespeare – több díszletet, változatosabb háttérrel kreálhattak, és lehetőségük nyílt a kor technikai repertoárjának alkalmazására. A világot jelentő deszkák mélyen benyúltak a földszinti sorok közé, így a lenti nézők egészen közelről figyelhették a színészi alakítások hitelességét, és aktívan részt vehettek a darabban, bekiabálásokkal, füttyszóval, sőt, olykor a negatív hősök megdobálásával is. A Globe-ban a látogatók szórakoztatására lélegzetelállító trükköket is bemutatottak, a szereplők eltűnhettek, repülhettek, tüzek gyúlhattak a színpadon, és ágyúk dőreje tehette hitelesebbé a megjelenített történeteket – éppen egy ilyen különleges elem okozta aztán a színház első pusztulását is.”

(Részlet Tarján M. Tamás 1613. június 29. című írásából, www.rubicon.hu)

a) Sorold fel, milyen előnyei voltak a színház hármasszögletes színpadának!

b) Gyűjtsd össze, milyen eszközöket használtak a színházban, hogy hitelessé tegyék az előadott történeteket!

c) Milyen hasonlóságok és milyen különbségek vannak a Globe és a mai színházak között? Töltsd ki a táblázatot!

Hasonlóságok	Különbségek

d) Nézz utána a könyvtárban vagy az interneten, mire utal a fenti szöveg befejezése: „*éppen egy ilyen különleges elem okozta aztán a színház első pusztulását is!*”!

Drámai műfajok » „Szerelmem könnyű szárnyán”

William Shakespeare: *Romeo és Júlia* (Második felvonás, részlet)

1. Ma is rengeteg turista keresi fel Veronában „Júlia házának” erkélyét. Sorold fel, milyen más fiktív (kitalált) alakok tiszteletéről, kultuszáról hallottál már!

2. „Romeo, lökd a porba a neved, / S ezért a névért, mely nem a valód, / Fogd életem.”

a) Fogalmazd meg röviden, miért kéri Júlia, hogy Romeo tagadja meg a nevét!

b) Csoportokat alkotva beszéljétek meg, milyen jelentősége van a névnek a ti életetekben!

3. Állapítsd meg, milyen költői eszközökkel írja le Romeo a szerelmét, Júliát!

Idézet	Költői eszköz
„Ez itt Kelet és Júlia a Napja!”	
„Szeme beszél”	
„az éjben Fejem fölött nekem oly glóriás vagy, Akár a mennyek szárnyas hírnöke”	
„te drága szentség”	
„A csillag elsápadna fényes arcán, Mint mécs a napban”	

Drámai műfajok » „Sok bús napom lesz”

William Shakespeare: *Romeo és Júlia* (Harmadik felvonás, részlet)

1. Készíts folyamatábrát az olvasott részlet eseményeiről!

1.	2.	3.	4.
5.	6.	7.	

2. Drámajáték

Jelenítsétek meg az olvasott részletet állóképekben! Minden, általatok fontosnak gondolt epizód kapjon egy képet! Minden szereplőnek legyen a jelenetek során egy mondata, amelyet akkor mond el, ha a tanár vagy a kiválasztott diák megérinti őt! Ne szó szerinti idézeteket válasszatok a műből, hanem fogalmazzátok át saját szavaitokkal a megszólalásokat!

3. Az alábbi táblázatban olyan részletek szerepelnek a korábban megismert művekből, amelyekben a szereplők erőszakkal, de legalábbis tettlegességgel oldották meg a konfliktusokat. Mi a véleményed ezekről a megoldásokról? Idézd fel a részleteket, és töltsd ki a táblázatot!

A mű címe, a konfliktus megnevezése	Hogyan oldódik meg a műben?	Elfogadható-e számodra a megoldás? Miért?	Javaslat másfajta megoldásra
Sławomir Mrozek: <i>Az őrangyal</i> A kisfiú és az őrangyal konfliktusa			
Alexandre Dumas: <i>A három testőr</i> A párbaj szándéka a testőrök és D'Artagnan között			
Jókai Mór: <i>A kőszívű ember fiai</i> Richárd és Ödön tettei Buda ostroma alatt			

Drámai műfajok » „Én féltelek, hát véled maradok”

William Shakespeare: *Romeo és Júlia* (Ötödik felvonás, részlet)

1. Milyen költői képek szerepelnek az alábbi idézetekben? Előfordulhat, hogy több megoldás is helyes!

„Hát mit keres a bosszú a siron túl?”

„Az égre, jobb szeretlek, mint magam”

„a kriptá tőle tündér bálterem lesz”

„Talán
Beléd szeretett az üres Halál”

2. Alkossatok csoportokat, és készítsetek egy híradós tudósítást a jelenetről! Válasszatok egy riportert, riportalanyokat (például Lőrinc barát, Montague, Capulet) és egy bemondót! Hallgassátok meg az elkészült tudósításokat!

3. Lőrinc barát az egyedüli szereplő, aki ismeri a történesek háttérét, és rögtön átlátja az események tragikumát.

a) Milyen érzések kavarghatnak benne, miután távozik a kriptából? Húzd alá!

csalódottság, harag, gúny, félelem, izgalom,

szomorúság, öröm, elkeseredettség, önvád

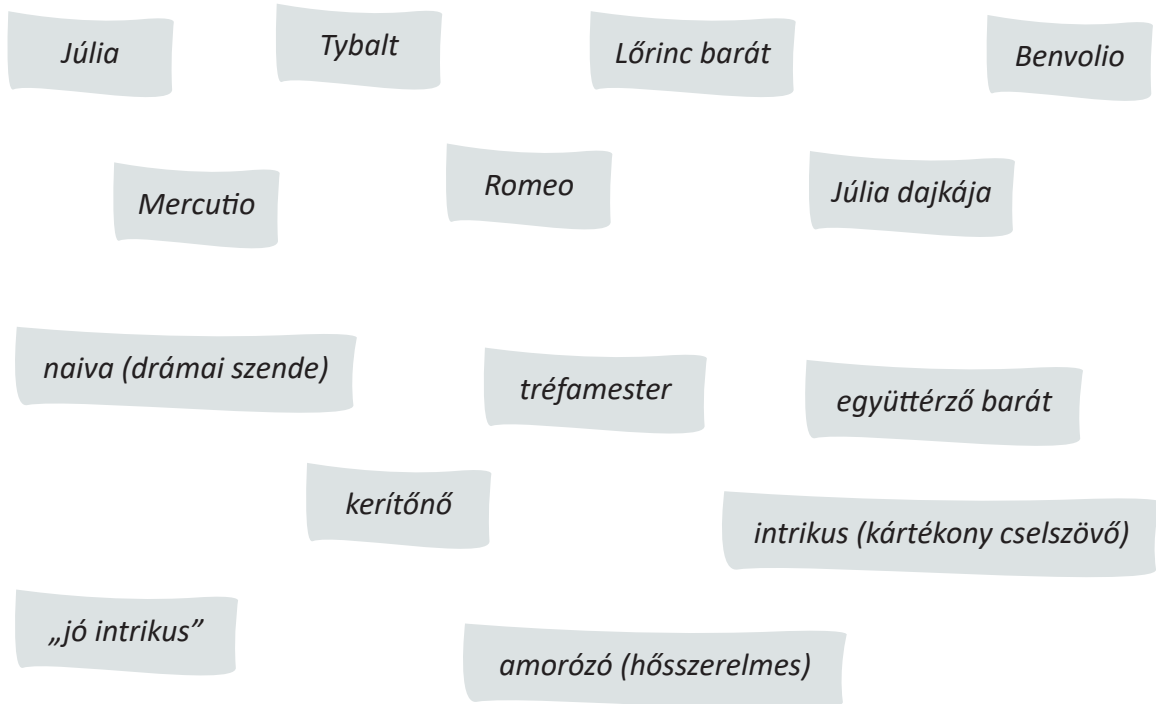
b) Válassz ki hármat a felsoroltak közül, és foglald össze hatnyolc mondatban Lőrinc barát gondolatait úgy, hogy a kiválasztott érzések határozzák meg az írás hangvétélét!

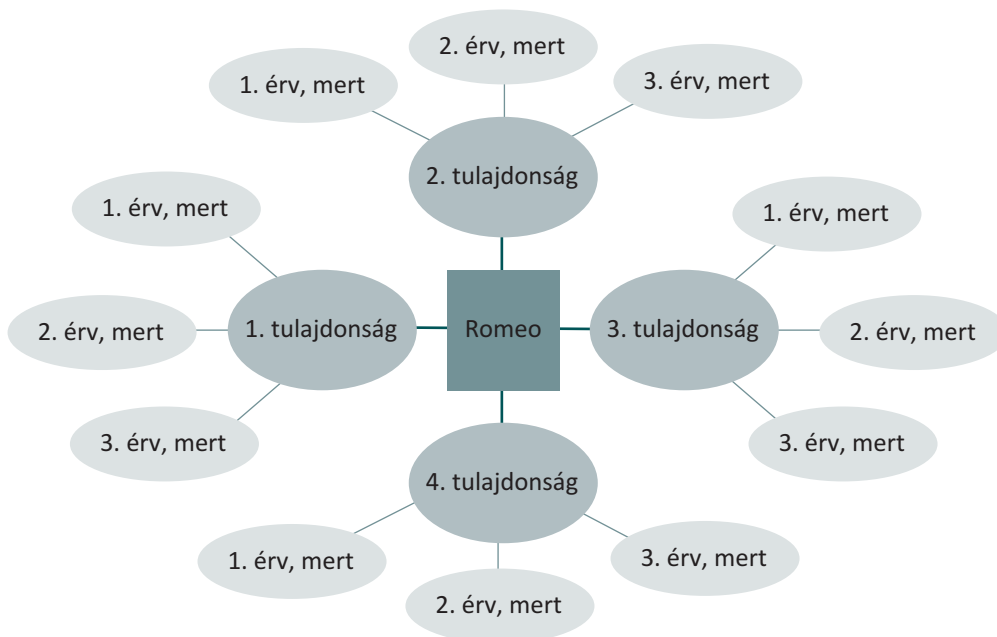
► *Romeo és Júlia (Jelenet a Veszprémi Petőfi Színház előadásából, 2007, MTI Fotó: Nagy Lajos)*

Drámai műfajok » Összefoglalás

1. Kösd össze a *Romeo és Júlia* című darab szereplőinek nevét a hozzájuk kapcsolódó szerepkörrel!

2. Készítsetek jellemterképet Romeóról! Háromfős csoportokban dolgozzatok, lehetőség szerint egy legalább A/3-as méretű poszterre! Mindenki írjon egy-egy tulajdonságot, majd fűzzetek mindegyikhez egy-egy érvet! Ügyeljetek arra, hogy ne szerepeljen kétszer ugyanaz a jellemző!

3. Egészítsd ki az alábbi, a *Romeo és Júlia* című tragédia szerkezetét összefoglaló táblázatot!

Szerkezeti egység	Főbb események
Előkészítés (expozíció)	
	Romeo szerelmes lesz Júliába
A cselekmény kibontakozása	
	Mercutio és Tybalt halála; Romeo száműzése
Tetőpont	
	A két család kibékülése

4. Csoportosítsd az alábbi idézeteket az alapján, hogy a *Romeo és Júlia* című dráma tragikus vagy komikus jellegét erősítik jobban! Írd az idézetek betűjelét a megfelelő álarc alá!

- a) „két baljós szerelmes / Rossz csillagok világán fakadott”
 b) „Tudod, mit vágsz? Pofákat. De nem a másokét. Ahhoz te nehezen indulsz föl, komé.”
 c) „a Sors, mely a csillagokban csüng még, / Ez éji bálon kezdi meg komor, / Szörnyű futását”
 d) „Nem, fiam, itt majd te leszel a vad, hisz olyan vadakat mondasz. Te leszel a szarvas, hiszen már annyiszor fölszarvaztak.”
 e) „Egy szóra? Mondd legalább, hogy egy asszóra!”
 f) „Ó, Romeo! Jó Mercutio meghalt!”
 g) „Fogd ez üvegcsét s hogyha ágyba fekszel, / Párolt italját idd ki hirtelen”
 h) „Húzd rá, különben én húzok rád. Nézd, a gyíklesőmet máris kihúzom.”
 i) „Itt negyven arany: adj egy kortynyi mérget.”
 j) „Megcsókolom szád. Tán csüng rajta pár / Csöpp, hogy halálba üdvözítsen engem.”

5. Olvasd el az alábbi szöveget az *És Rómeó és Júlia...* című színházi előadásról, majd válaszolj a kérdésekre!

„Díszlet nincs, jelmez nincs. Csak Shakespeare van, és két ember. Ők viszont nem egyszerűen Rómeó és Júlia. Elénk hozzák nemcsak a dráma minden szereplőjét, de azt a hallatlanul összetett, egyszerre mélyen drámai és fergetegesen humoros világot is, amitől William Shakespeare a vi-

► Jelenet Nagy-Kálózy Eszter – Rudolf Péter – Horgas Ádám: *És Rómeó és Júlia* című darabjából (Centrál Színház, 2007)

lágirodalom egyik leghatalmasabb alakja lett. Mindezt »pár« mozdu-lattal. Felmerül a kérdés, vajon lehet-e még egyáltalán a világ egyik legismertebb, számtalanszor feldolgozott színművének bemutatásában valami eredetit alkotni? Bizony, hogy lehet! Nagy-Kálózy Eszternek és Rudolf Péternek például sikerült.

Mozgásukkal és ötletes gesztusrendszerükkel (amit, ha nem beszélnének, nyugodtan nevezhetnénk pantomimnak), a klasszikus fordításra támaszkodva lüktetőn élővé, frissé teszik a történetet. »Duódrámájukban« ketten jelenítenek meg minden karaktert, helyszínt és eseményt. Ebben egy fehér kendőn, egy szemüvegen és a rajtuk lévő csuklyás pulóveren kívül semmi nincs a segítségükre. Ennek dacára hihetetlen rugalmassággal és pontossággal váltanak az egyes karakterek közt. Igényes és elhitető erejű játékuknak köszönhetően az első percekben kissé meglepett közönséget pillanatok alatt magával ragadja a játék, és nemcsak külső szemlélőivé válnak az előadásnak, hanem részeseivé is. A néző minden egyes helyzetet együtt él át a szereplőkkel, és ez az, amitől az egész történet háttorzongatóan élővé válik.

Mást nem is tudok tenni, mint az összbenyomáson túl a teljesség igénye nélkül kiemelni egy-egy ötletet, karaktert, ami különösen tetszett. Elsőként Júlia dadájának figurája, amit (legtöbbször) Rudolf Péter Rómeó gondterhelt, szerelmes alakjából egy fehér fejkendőt felkapva fergeteges humorral kelt életre. Jól láthatjuk itt a közember mindennapi gondjait és örömeit. Kiemelendőek még Nagy-Kálózy Eszter férfikarakterei. Egyfelől Mercutio és Benvolio, akik alakításában egyszerre kötekedő kamasz fiúk és Rómeó őszinte barátai, akik végig kiállnak mellette. A másik oldalon viszont ott van Tybalt, a nagyképű féltékeny unokaöcs intrikus, rosszindulatú figurája, aminek szánalmas és nevetséges voltát Nagy-Kálózy nagyon jól kidomborítja. A két színész összhangjának ékes példája az erkélyjelenet, amiben amellet, hogy két egymásnak támaszkodó ember mozgásával képes egy erkély tökéletes illúzióját kelteni, arcukon ott van még két szerelmes minden vágya, bánata és öröme egyszerre.”

(Részletek Éles Gergely Nagyonsékszpir című írásából, www.7ora7.hu)

a) Kik játszanak az *És Rómeó és Júlia...* című előadásban?

b) Miért nem nevezhető pantomimnak az előadás?

c) Milyen kellékeket használnak a színészek?

d) Milyen férfiszerepeket alakít Nagy-Kálózy Eszter?

e) Miért példázza jól az erkélyjelenet a színészek összhangját?

Mozgóképkultúra... » Történet és elbeszélés a mozgóképen

1. A filmek világában gyakran találkozhatunk olyan történetekkel, amelyek egy nap alatt játszód-
nak le (talán hallottatok a nyolc évadot megért 24 című televíziós sorozatról).

a) Meséljétek el egy történetet az utolsó 24 órátko eseményei alapján! Készíthettek ehhez raj-
zos-skicces eseményvázlatot vagy interjút az egyik osztálytársatokkal.

b) Vitassátok meg, hogy sikerült-e történetet létrehozni az eseményekből! Ha úgy érzitek, hogy
nem állt össze történetté, ami elhangzott (vagy amit olvastok), fogalmazzatok meg néhány
javaslatot, hogyan lehetne igazi történetté formálni!

2. Olvassátok el Örkény István *Leltár* című egyperces novelláját! Írjatok egy történetet a szöveg
alapján!

dombos táj (zivatar után)
3 gomolyfelhő
1 halastó
1 gátórház
1 férfi (az ablakon kihajolva)
1 kiáltás
1 jegenyesor
1 sáros út
kerékpárnyom (a sárban)
1 női kerékpár
1 kiáltás (az előbbinél hangosabb)
1 pár szandál
1 szoknya (a szélben lobogva, a csomagtartót csapkodva)
1 milflőrmintás blúz
1 darab amalgámtömés (fogban)
1 asszony (fiatal)
1 kiáltás (még hangosabb)
új kerékpárnyomok
1 becsukódó ablak
csönd

3. Csoportmunka

Alkossatok négy csoportot (A–D)! Két társaság (A, B) nézze meg Mészáros Péter *Eső után* című
rövidfilmjét az interneten, a többiek viszont ne nézzék meg a kisfilmet!

- Ezt követően az A csoport tagjai meséljék el a filmet a C csoportnak úgy, hogy kiválaszta-
nak a 86. oldalon található képkockák közül hatot, és sorrendben megmutatják a képeket!
- A B csoport tagjai ismertessék a filmet a D társaságnak öt mondatban!
- A D csoport tagjai készítsenek forgatókönyvet (storyboardot) a kisfilmhez a rendelkezé-
sükre álló információk (az öt mondat) alapján, a C csoport tagjai fogalmazzák meg a film
történetét a képek alapján!

1.

2.

3.

4.

5.

6.

7.

8.

9.

10.

11.

12.

13.

14.

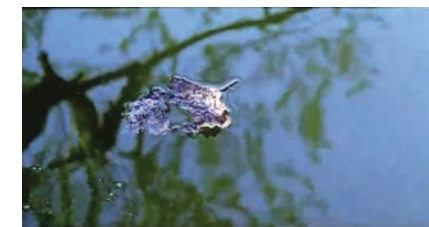
15.

16.

17.

18.

Mozgóképkultúra... » A médiaszövegek rendszerezése 1.

1. Válasszatok mozihíradó-részleteket a Retró Híradó vagy a Filmhíradók Online honlapokról! Gyűjtsétek össze, miben hasonlít, és miben különbözik a negyvenes évek filmhíradója a hatvanas években moziba kerülő híradóktól és a mai televíziós híradóktól!

Hasonlóságok:

Különbségek:

2. Keressétek meg az interneten, és nézzétek meg a hajdan betiltott *Falu a határszélen* (1975) című dokumentumfilmet! Nézzetek utána, miért tiltották be! Vitassátok meg, vajon a cenzúra működésének mi köze lehetett a film valóságábrázolásához!

3. Készítsetek a *Pályamunkások*éhoz hasonló szerkezetű és gondolkodású kisfilmet (pl. egy üzemi konyhán vagy más alkalmas helyszínen)!

4. Csoportmunka
Csoportlétszámtól függően sorsoljatok ki egymásnak nyolc-tíz filmműfajt (például katasztrófafilm, melodráma, háborús film, tudományos-fantasztikus film, akciófilm, thriller, musical, fantasy, bűnügyi film, vígjáték)!

a) Gyűjtsetek legalább öt olyan példát az adott műfajra, amelyet már látott valaki a csoportból!

b) Keressétek meg az interneten a film plakátjait!

c) Fogalmazzátok meg a plakátok és a személyes élmények alapján, mi az adott műfajt jellemző alapkonfliktus és tematika!

d) Gyűjtsétek össze, milyen ábrázolási konvenciók (egyezményes formai megoldások) utalnak az adott műfajra!

Mozgóképkultúra... » A média nyelve, a médiaszövegek értelmezése

1. Csoportmunka

Alakítsatok néhány fős munkacsoportokat, majd válasszatok a következő csoportok közül!

mozgássérültek

állatvédők

élsportolók

nyugdíjasok

*mezőgazdaságban dolgozó
kétkézi munkások*

modellek

a) Keressetek az interneten olyan nagy nézettségű, olvasottságú médiaszövegeket (például sorozatepizódokat, hírblokkokat, képes riportokat), amelyek szereplői az adott társadalmi csoport tagjai!

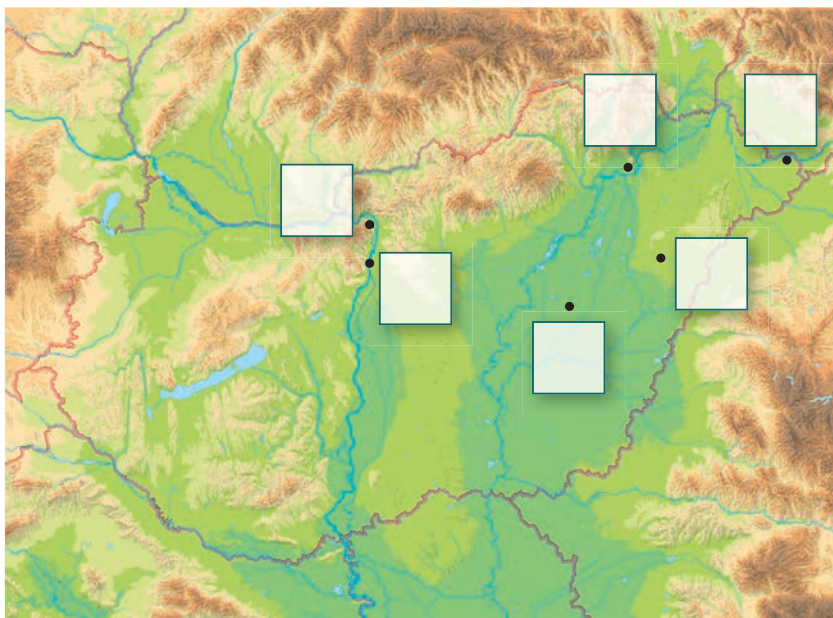
b) Figyeljétek meg a szövegeket! Állapítsátok meg, milyenek ábrázolják a mozgássérülteket, földműveseket, élsportolókat stb.! Tudatosítsátok, hogy a szöveg milyen „kódja(i)” alapján fogalmaztátok meg állításaitokat!

c) Vessétek össze a szövegeket, majd vitassátok meg, mennyire egyezik a szóban forgó társadalmi csoportok médiareprezentációja saját tapasztalataitokkal!

Móricz Zsigmond: Légy jó mindhalálig (részlet)

1. Kutass a könyvtárban vagy az interneten! Gyűjtsd össze Móricz Zsigmond életének legfontosabb állomásait, és egészítsd ki az alábbi táblázatot! Írd a felsorolt települések sorszámát a térkép vázlat megfelelő jelölése mellé!

Település	Életrajzi esemény
1. Tiszacsécse	
2.	Ide költözött a Móricz család, miután tönkrementek
3.	Móricz Zsigmond és Nyilas Misi is tanult ebben a városban
4. Kisújszállás	
5.	Itt tanult Móricz jogot és bölcsészetet
6. Leányfalu	

2. Foglald össze röviden, mi történik a regény egyes szerkezeti egységeiben!

a) Expozíció

Kiket ismerünk meg?

Hol és mikor játszódik a cselekmény?

Mik a fő események?

b) Bonyodalom

Milyen új szereplők bukkannak fel?

Mik a fő események?

Melyik esemény sorsfordító Misi számára?

c) Kibontakozás

Kik és miről tartanak Misinek „előadásokat”?

Miért keveredik Misi veszekedésekbe és verekedésekbe?

Kinek és miről hazudik Misi?

Kik és mire kötnek „szerződést”?

Mit lát Misi a pályaudvaron?

d) Tetőpont

Mivel vádolja Misit a fegyelmi bizottság?

Melyik a legigazságtalanabb vád?

e) Megoldás

Ki siet Misi megsegítésére?

Hogyan dönt Misi a jövőjével kapcsolatban?

Mi lesz a sorsa a többi szereplőnek?

3. Nevezd meg, kikhez kötődnek az alábbi (a regényben olvasható) történetek, „városi legendák”!

a) *„...felment a veres toronyba, kiszedte a madárfiakat, aztán a pajtásai leejtették, de neki semmi baja se lett.”*

b) *„...kicsapták az iskolából Debrecenben, még a harangot is meghúzták, mikor kicsapták...”*

c) *„...mindig igyekezett felidézni annak a bűvös tündéri erejét, amellyel el tudta varázsolni a négy szalmacsutakot négy kövér disznóvá, s mikor a paraszt megvette a debreceni piacon, s hazahajtotta Sámsonba, akkor otthon a portája udvarán négy szalmacsutakká változott... S mikor a debreceni főbíró utolérte négylovas hintóval, s azt mondta neki: »No, professzor uram, üjjék fel« – ő azt felelte rá, hogy: »Nem lehet, sietek« – avval a botjával a porba hintőt rajzolt hat lóval, beleült, s egy pillanat múlva elrobogott a főbíró mellett, szemével látta, s megismerte a parádés kocsiban, s csakugyan, mikor beért Debrecenbe, akkor a professzor már kikönyökölt az ablakon s csibukozott.”*

d) „Mikor bent volt az iskola templomában, nagyon jól érezte magát, az oratóriumnak a nevét is szerette, olyan imádságosan hangzott neki: »oratórium...«, s a rendkívül magas terem, a magas fapadokkal, amelyekben minden önérzete mellett is elveszett, mint egy kesztyű, s eszébe jutott, hogy ebben a teremben kiáltották ki negyvennyolcban a függetlenséget, s ott ült fent..., és onnan szónokolt bűvös hangon: ha ő azt a szónoklatot hallotta volna...”

e) „Meg ez a líciom, mer ez még régiebb, ez már kétszáz, sőt háromszáz esztendő, még az első [...], a legislegelső ültette, tudod, osztán belenőtt az ablakba...”

4. Írd az idézetek alá, melyik szereplő jellemzéséből valók!

a) „Ez a tanár fiatal ember volt, amint lejött a katedráról, illatszer szaga áradt utána, aztán le s föl járt a teremben, szórakozottan, a kezét mindig letette minden lépésnél egy-egy pad szélére, a keze nagyon erősen meg volt mosva, a körmei igen fényesek voltak. [...] Nem lehetett a beszédére figyelni, mert minden szaván érzett, hogy nem az a fontos, amit mond, hanem az, hogy a nadrágján gyűrődés ne legyen, hogy a mellénye kifogástalanul simuljon, s egy porszem se szálljon rá.”

A szereplő neve: _____

b) „...egy valódi nyomorék vállú diák volt, púpos is egy kicsit, de rém okos, a legokosabb fiú volt az egész kollégiumban, mindig olvasott, amikor a többi labdázott vagy korcsolyázott, persze ő nem mehetett velük, hát olvasott, végigfeküdt az ágyán s tanult, és mindent tudott is, és tudott beszélni akármiről a világon.”

A szereplő neve: _____

c) „...egészen piros öregúr volt, nem is lehetett nagyon öreg, vastag bajusza volt, olyan, mint mikor télen ráfagy a zúzmarra a rozmaringra, dús és lobogó, nagyon gyönyörű fehér bajusz. Egészséges és derült ember volt, s oly tisztán nézett kék szemével, hogy az ember zavarban volt előtte, nem hitte volna az ember, hogy nem lát, ha a homlokán nem lett volna egy félkör alakú zöld selyemellenző.”

A szereplő neve: _____

d) „...gyönyörű szép lány volt. Fekete bogárszeme volt, s az úgy csillogott, mintha külön világított volna, az arca piros volt, de azért gyenge fehér a széleken, s amikor szólt, roppant sok porcelánfehér fog volt a szájában. Ez volt rajta a legfeltűnőbb.”

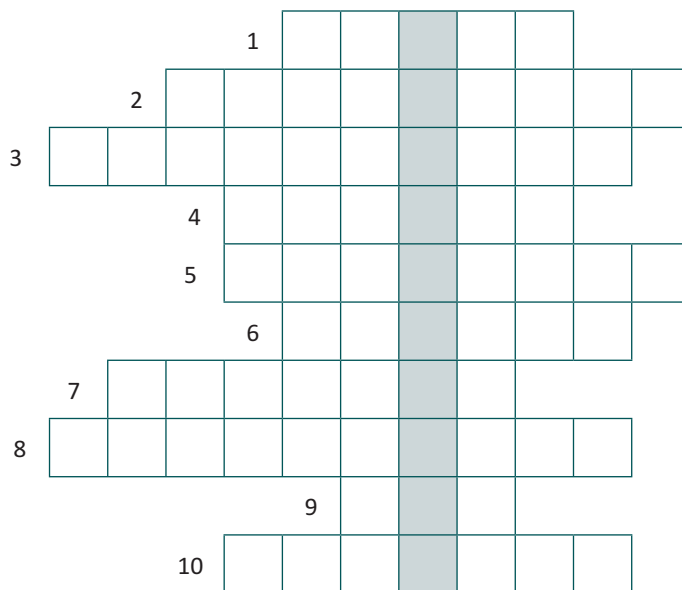
A szereplő neve: _____

e) „...lángoló szemekkel nézett a kis öregre, akinek a homlokán a csontokra simult a puha, rózsaszínű, fonnyadt, halvány bőr, s kék erek voltak rajta szétzilálva, a két keze is annyira gyenge és reszketős, hogy most, amint e képleteket felállította, elfáradt bele, s le kellett ülnie. Arany János barátja volt, mondta róla valaki.”

A szereplő neve: _____

Móricz Zsigmond: Légy jó mindhalálig (részlet)

1. Fejtsd meg a keresztrejtvényt! A színes mezők betűit összeolvasva megtudhatod, mi okozott nagy derűtséget Misiék kollégiumi szobájában.

1. Nyilas Misi padtársa, gazdag fiú.
2. Egylet, amelynek tagjai „vérszövetségben vannak”.
3. Debreceni épület, amelynek nem építették fel a tornyát.
4. Nevezetes költő, Misi minden versét olvasta.
5. A lutri igazolószelvénye.
6. A diákok lakrésze a kollégiumban.
7. Ebben a városban tanít Misi nagybátyja.
8. Lisznyai úr tisztsége a kollégiumban.
9. Misi apjának foglalkozása.
10. Simonyi József katonai rangja.

2. Nézőpontok és beszédhelyzetek a regényben
Jellemezd az idézeteket a megadott szempontok szerint, az alábbi példa segítségével!

Példa: *„Szerette volna megvenni, de nem mert, még nem érezte magát elég erősnek hozzá, hogy a szüleitől kapott pénzt ilyen fölösleges valamibe ölje bele.”*

Elbeszélő	Nézőpont	Stílus
Külső (E/3.) elbeszélő. Mindentudó, mert tudja, mit érez Misi.	Misié	Lehet az íróé („ölje bele”), de lehet egy gyereké is („fölsleges valami”).

a) „Nagy fájdalom szorította a szívét, de félt, hogy meglátják, s kíváncsiskodni fognak, mért sír, esetleg megróják, esetleg kinevetik, esetleg feljelentik, s még meg is büntetik, ha kisül, azért felállott, s elment a fűvészkert hátuljába, és ott a nagy bokrok alatt elbújva akart tovább sírni.”

Elbeszélő	Nézőpont	Stílus

b) „Ezt már jól ismerte Misi, tudta, minden diák mesélte, hogy az öreg az első emeletről is visszafordul, s újra megnézi, hogy jól zárta-e be az ajtót, akkor lemegy, s mikor a kapun ki akar lépni az udvarról, akkor megint megijed, s visszafordul, és újra felmászik a második emeletre, hogy megbizonyosodjék felőle, vajon nem hagyta-e nyitva.”

Elbeszélő	Nézőpont	Stílus

c) „De abban a pillanatban a szőke asszony is meglátta a kisleányt, s ahogy az ott állott télikabátban az ajtófélfához támaszkodva és befelé suttogva, ellenállhatatlan kacagás ragyogott fel rajta.”

Elbeszélő	Nézőpont	Stílus

3. A regény szereplőinek jó része a szigorú szabályok szerint működő debreceni kollégium diákja.

a) Gyűjtsd össze, mi tetszik, és mi nem tetszik neked a debreceni kollégium életében!

b) Szerinted milyennek kellene lennie egy iskolai házirendnek? Foglald össze két-három mondatban a véleményedet!

» Bevezető	3
» Év eleji ismétlés	4
» Magyar irodalom a 20. század első felében	
„A Nyugat megindulásáig sehol sem volt otthonunk” – A <i>Nyugat</i>	6
„Keresek egy csodát, egy titkot” – Ady Endre költészete	8
„S egy kacagó szél suhan el” – Ady Endre: <i>A magyar Ugaron – Párisban járt az Ősz</i>	9
„Új rablói vannak a Nyárnak” – Ady Endre: <i>Héja-nász az avaron – Őrizem a szemed</i>	11
„légy te virág magad!” – Babits Mihály: <i>Petőfi koszorúi</i> (kiegészítő tananyag)	13
„Ezüstöseks a tiszai hajók” – Juhász Gyula: <i>Tiszai csönd</i>	15
„Itthon vagyok itt e világban” – Kosztolányi Dezső: <i>Boldog, szomorú dal</i>	16
„Igézve álltam, soká, csöndesen” – Tóth Árpád: <i>Esti sugárkoszorú</i>	18
„És csak csudálkozunk az életen” – József Attila költészete	21
„Húsz esztendőm hatalom” – József Attila: <i>Tiszta szívvel – Születésnapomra</i>	22
„S mint édesanyám, ringatott, mesélt” – József Attila: <i>A Dunánál</i> (kiegészítő tananyag)	25
„Alszik a tábor” – Radnóti Miklós: <i>Hetedik ecloga</i>	27
„messzeringó gyerekkorom világa” – Radnóti Miklós: <i>Nem tudhatom</i>	29
Összefoglalás	31
» Magyar irodalom a 20. század második felében és napjainkban	
„mindenki szem a láncban” – Illyés Gyula: <i>Egy mondat a zsarnokságról</i>	33
„És az a csönd úgy kiabál” – Weöres Sándor: <i>Hazatérés</i>	36
„s messze elhajítja” – Pilinszky János: <i>Egy szenvedély margójára</i>	38
„Lángot ki lehel deres ágra?” – Nagy László: <i>Ki viszi át a Szerelmet</i> (kiegészítő tananyag)	39
„S forgok e vásár görgetegén” – Lackfi János: <i>Lavina-dal</i>	40
„mint megkopott legendák” – Kovács András Ferenc: <i>Erdélyi töredék</i>	42
„milyen világba bújhat el” – Jónás Tamás: <i>Lassuló zuhanás</i>	44
„egy gyerek nem ért semmit” – Kukorelly Endre: <i>1956</i>	45
Összefoglalás	47
» Regények	
„Ha egyszer újra béke lesz” – Szabó Magda: <i>Abigél</i> (részlet)	50
„most az eget is megnéztem” – Tamási Áron: <i>Ábel a rengetegben</i> (részlet)	54
„Szárított kökény összetörve” – Tamási Áron: <i>Ábel a rengetegben</i> (részlet)	57
„az én életemről van szó” – Kertész Imre: <i>Sorstalanság</i> (részlet)	60
„el sem bírná tán se koponyánk, sem a szívünk” – Kertész Imre: <i>Sorstalanság</i> (részlet)	63
„Maga talán művész?” – Rejtő Jenő: <i>Az előretolt helyőrség</i> (részlet) (kiegészítő tananyag)	65
Összefoglalás	67

» Kisepikai alkotások

„Bejárat a negyedik végtelenbe” – Karinthy Frigyes: <i>Tanár úr kérem</i> (részletek)	70
„Megvan az utolsó négy sor!” – Örkény István: <i>Ballada a költészet hatalmáról</i> (kiegészítő tananyag)	71
„Ott állt az angyal tehetetlenül” – Sławomir Mrożek: <i>Az őrangyal</i>	73
„Ragyog sárgán a ház homloka” – Lázár Ervin: <i>A szökés</i>	74
Összefoglalás	75

» Drámai műfajok

„Színház az egész világ” – Bevezető	77
„Szerelmem könnyű szárnyán” – William Shakespeare: <i>Romeo és Júlia</i> (Második felvonás, részlet)	79
„Sok bús napom lesz” – William Shakespeare: <i>Romeo és Júlia</i> (Harmadik felvonás, részlet)	80
„Én féltelek, hát véled maradok” – William Shakespeare: <i>Romeo és Júlia</i> (Ötödik felvonás, részlet)	81
Összefoglalás	82

» Mozgóképkultúra és médiaismeret

Történet és elbeszélés a mozgóképen	85
A médiaszövegek rendszerezése 1.	87
A média nyelve, a médiaszövegek értelmezése	88

» Rádás

„Szerette volna megvenni” – Móricz Zsigmond: <i>Légy jó mindhalálig</i> (részlet)	89
„Nyilas nagyon megszeppent” – Móricz Zsigmond: <i>Légy jó mindhalálig</i> (részlet)	93